

SÖZLÜ BİLDİRİ PROGRAMI

1. GÜN - 28 KASIM 2025 CUMA 10.00-11.15	
Konferans Salonu	Biyetiğin Yapay Zekayla Sınavı Moderatörler: Murat Aksu, Mine Demirsoy
	Yapay Zekâ: İlaç mı, Hastalığın Kendisi mi? – Adam Raine Vakası ve Teknoloji Eleştirisi Işığında Biyoetik Bir Analiz <u>Vedat Menderes Özçiftçi</u> , Müge Demir
	Yapay Zekâ Destekli Psikiyatri Uygulamalarının Etik Açısından Değerlendirilmesi <u>Ece Deveci</u> , Perihan Elif Ekmekçi
	Sağlıkta “Algoritmik Gaslighting”: Mekanizmalar, Zararlar ve Epistemik Adaletsizlik <u>Orhan Önder</u>
	Türkiye’de Radyoloji Uzmanlarının Tıbbi Görüntülemede Yapay Zekânın Kullanımına Yönelik Etik Görüşleri: Q Metodolojisi Temelli Bir Araştırma <u>Seçil Özçiftçi</u> , Aslıhan Akpınar
M502	Çağa tanıklık, Gençlik, Gelişim Moderatörler: Bahise Aydın, Ayşenur Daldaban Berberoğlu
	Eğitimcilerin Davranışlarının, Çocukluk Dönemindeki Benlik ve Öz Yeterlilik Algısına Etkilerinin, Gençlik Dönemindeki Benlik ve Başarı Algısına Yansımaları <u>Nuriye Değirmen</u> , Ayşe Sena Değirmen
	Kriz Koşullarında Biyoetik: Etik İlkeler Üzerine Normatif bir İnceleme - Süreklilik mi, Yeniden Değerlendirme mi? <u>Ömür Sayılıgil</u>
	Aynılaşmanın Estetiği: Kapitalist Toplumda Beden Politikaları ve Biyoetik Sorunlar <u>Zehra İsen</u>
	Üniversite Öğrencilerinin Müzik Dinleme Tercihleri ile Ahlakî Olgunluk Ölçeği Skorları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

	<u>Rıfat Vedat Yıldırım</u>
	Gençlik Dönemi Ego; Benlik Sorunlarına Tıp Tarihi Ve Etik Disiplini Gözünden Bir Anektod <u>Nuriye Değirmen</u>
M503	Sağlıkta Profesyonellik, Meta Analizler Moderatörler: Barış Gürpınar, Serap Yılmaz
	Klinik Araştırmalarda Aydınlatılmış Onam Sürecine Eleştirel Bir Bakış: 2013–2025 Arası Kanıtlar Ne Söylüyor? <u>Aylin Ece Şahin</u> , Banu Ünal, İrem Narman, Aslıhan Akpınar, Rahime Aydın Er
	Tıp Fakültesi Preklinik Öğrencilerinin Kadavra Bağışı Hakkındaki Görüşlerinin Etik Açısından Değerlendirilmesi <u>Ezgi Arıcan</u> , Musa Karakaya, Beyza Sağlam, Maide Barış
	Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dallarında Üretilen Etik Konulu Tezlerin Değerlendirilmesi <u>Canan Ersoy</u> , Müge Demir
	Sağlık Öğrencilerinin Profesyonel Kimliğinde Rol Model Etkisi: Anlatı Temelli Bir Öğrenci Vaka Kitabı Projesi <u>Güvenç Arslan</u> , Funda Kafadar, Duru Arslan, Fatih Bilgili, Emine Sezgüncay, Mustafa Volkan Kavas
	Deneyimler ve Olgularla Tıpta Profesyonellik Programının Değerlendirilmesi <u>F. Gülsüm Önal</u> , Albena Gayef, Ülfiye Çelikalp, Melike Sapmaz Metin, Çağdaş Meriç, Selma Arzu Vardar
M506	Sağlık Hukuku Moderatörler: Esra Alan, Elif Avaner
	Tasarım Bebekler, Biyoetik ve İnsan Hakları: He Jiankui Vakası ve Gattaca Filmi Üzerinden Normatif ve Kültürel Bir İnceleme <u>Zeynep Reva</u>
	Çocuk Adına Karar Vermede Yeni Tıbbi Yaklaşımlar <u>Ayşe Zerrin Güler</u> , Gürkan Sert
	Rinoplasti Ameliyatlarında Sınırlarda Etik ve Yasal Sorunlar Berk Gürpınar, <u>Anıl Burak Gül</u> , Gürkan Sert
	Hekimin Sağlık Hizmetinin Finansmanındaki Rolü: Hukuka mı Uygun, Etiğe mi Uygun Davranmalı?

XI. BİYOETİK SEMPOZYUMU • 28-29 Kasım 2025 / İzmir Ekonomi Üniversitesi

	<u>Fatma Zehra Öztekin Çelebi</u> , Serap Şahinoğlu Kuş
	Sağlık Hizmetlerinde Tanıtım ve Bilgilendirme Faaliyetleri Hakkındaki Yönetmelik'e Göre Cezai İşlem Uygulanan Kararların İncelenmesi <u>Tutku Ekiz Kavukoğlu</u> , Meltem Doğan, Gürkan Sert
D002	Diğer Konular Moderatörler: Arif Hüdai Köken, Habib Sarıkaya
	Nadir Hastalığı Bulunan Öğrencilerin Eğitime Erişimi ile İlgili Durum Konusunda Velilerin Görüşlerinin Belirlenmesi Gürkan Sert, <u>Melek Okur</u>
	Yapay Zekanın Sağlık Hukuku ile Kesişimi: Sağlık Meslek Mensuplarının Suçu Bildirim Yükümlülüğü Yönünden Değerlendirilmesi <u>Alev Özeroğlu</u> , Gürkan Sert
	Sarsılan Zihinler, Sarsılan İlkeler: Afetlerde Psikiyatrik Bakımın Etik Yüzü Çiğdem Şen Tepe, <u>Meltem Doğan</u> , Gürkan Sert
	Psikocerrahi Yöntemi Olarak Frontal Lobotomi: Bir Tıp ve Etik Mirası <u>Sait Şirazi</u> , Serdar Şirazi
	Hukuk Kuralları ve Uygulamasında Tıbbi Etik <u>Zeynep Şişli</u>

2. GÜN - 29 KASIM 2025 CUMARTESİ 13.30-14.45	
Konferans Salonu	Çoklu Krizler Moderatörler: Fatma Zehra Öztekin Çelebi, Aylin Ece Şahin
	Adölesanlarda Hasta Özerkliği ve Aile Merkezli Yaklaşım: Etik Bir Vaka İncelemesi <u>Alara Er</u> , Fatma Zehra Öztekin Çelebi
	Çocuk ve Ergen Psikiyatrisinde Damgalanma İlişkili Etik Baskıları Anlamaya Yönelik Kuramsal Bir Çerçeve <u>Sarper İcen</u> , Arif Hüdai Köken
	Vakalarla Hastane Öncesi Acil Sağlık Hizmetlerinde Kriz Yönetimine Etik Bakış <u>Arif Hüdai Köken</u>
	Külün Ardındaki Yaşam: Yangın Sonrası Hayvan Kurtarma Müdahalelerinin Etik Boyutu Nigar Yerlikaya, <u>Nur Zeynep Bıçer</u>
	Pandeminin Gençler Üzerindeki Bilişsel Duyuşsal ve Davranışsal Değişiklikleri Nuriye Değirmen, <u>Özden Erdem</u>
A1	Klinik Etik Moderatörler: Emine Sezgünsay, Canan Ersoy
	Sağlık Profesyonelleri Açısından, Kistik Fibrozis Hastaların ve Hasta Yakınlarının Hastalığı Gizlemesi <u>Perihan Dikili</u> , Gürkan Sert, Bülent T. Karadağ, Zeynep Reva
	Ulusal Organ Nakli Etik Kurulu Öncesi Türkiye’de Akraba Dışı Canlıdan Organ Nakli Uygulamaları: Tarihsel ve Etik Bir İnceleme <u>Mine Demirsoy</u> , Nurdan Kırımlıoğlu
	Cerrahi Hekimlerin Malpraktis Kaygısı ve Defansif Tıbbı Yönelmelerine Dair Niteliksel Bir Araştırma <u>Rahime Bıçakçılil Özsoy</u> , Gürkan Sert

	Organ Nakli Koordinatörlerinin Beyin Ölümü Sürecinde Karşılaştığı Zorlukların Biyoetik Açısından Değerlendirilmesi <u>Deniz Birtan</u> , Gürkan Sert, Nilgün Alpergün, Arif Hüdai Köken, Aslıhan Akpınar
A2	Olağandışı Durumlar, İklim Krizi Moderatörler: Mehmet Karataş, Sevim Coşkun
	Pandemi, Savaşlar ve Sosyal-Ekonomik Kriz Ortamlarında Gençlerde Görülen Sorunlar Ve Etik Çözümler <u>Hanzade Doğan</u>
	"Kimin Yaşamı Öncelikli?" Olağandışı Durumlarda Yoğun Bakımda Etik Kararların Sınırları <u>İrem Narman</u> , Meltem Doğan, Gürkan Sert
	Türkiye’de 2023 Depremlerinin Ardından Sağlık Çalışanlarında Ahlaki Yaralanma ve Ahlaki Dayanıklılık: Sistemik Zorluklar ve Güçlenme <u>Ayşenur Daldaban Berberoğlu</u> , Fatih Bilgili, Sevim Coşkun, Hüseyin Erkut Söğüt, Funda Kafadar, Fatma Zehra Öztekin Çelebi, Mustafa Volkan Kavas
	Bir Damla Su, Bir Göç Yolculuğu: Etik Adalet Nerede Başlıyor? <u>Burcu Özdemir</u> , Nurdan Kırımlıoğlu
CZ03	Göç, Savaş Moderatörler: Rifat Vedat Yıldırım, Melike Türkmen
	Gazze Örneğinde Tıp Etiğinin Sınavı <u>Leen El Khatib</u>
	Askeri Tıp Etiği ve Savaş Hukuku Perspektifinden Gazze Eray Serdar Yurdakul, Fatih Namal, <u>Elif Avaner</u>
	Gazze’yi Etik Biçimde Hatırlamak: Savaş Zamanlarında Belleğin Ahlaki Tanıklığı <u>Leen El Khatib</u>
	Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Hekim Beyin Göçüne Karşı Bakış Açıkları ve İlişkili Faktörler <u>Merve Arslan</u> , Mustafa Özocak, İlknur Şahin, Emir Fatih Arslan, Şevket Akyol, Hüseyin Emre Maya, Özlem Tanrıöver

D002	Sağlık Hukuku Moderatörler: F. Gülsüm Önal, Raziye Nur Taşdöven
	İlkokul Müfredatlarının Çocukların Sağlık Hakkı ve Biyoetik İlkeler Çerçevesinde Değerlendirilmesi <u>Seval Çalışkan Pala</u> , Nilüfer Demirsoy
	Yargıtay Kararlarında Gebelik Sürecinde Teşhis ile İlgili Aydınlatma Yükümlülüğünde Sınırlar ve İspat <u>Feride Külcü</u> , Gürkan Sert
	Organ ve Doku Naklinde Rızanın Bilişim Sistemleri Üzerinden Verilmesi ve Yeni Düzenlemeler Çerçevesinde Değerlendirilmesi Özlem Yenerer Çakmut, Gürkan Sert, <u>Alev Özeroğlu</u>
	Post-Modern Sisifos Söyleni: Genç Hastalarda Psikiyatrik Temelli Tıbbi Yardımla Ölüm İstemlerinin Artışı Üzerine Biyoetik Bir Değerlendirme <u>Vedat Menderes Özçiftçi</u> , Müge Demir
	Yoğun Bakımda Dijital Hasta Bilgilendirme Sisteminin Etik ve Hukuki Sorunları <u>Pakize Özçiftçi Yılmaz</u> , Vedat Menderes Özçiftçi

POSTER BİLDİRİ PROGRAMI

28 KASIM 2025 CUMA 11.35-12.45	
Fuaye - Konferans Salonu Önü	Moderatörler: Nuriye Değirmen, Nigar Yerlikaya
	Tıbbi Yapay Zekâ kullanımında Etik İkilemler <u>Sait Şirazi</u> , Serdar Şirazi
	Thalidomide Etken Maddeli Contergan Davası Krizi ve Biyoetik Üzerine Değerlendirme <u>Ecem Erdem</u>
	Gençlerin Dijital Hakları, Riskler ve Biyoetik Yaklaşım <u>Ülkü Paşaoğlu</u>
	HIV ile Yaşayan Bireylerin Kişisel Sağlık Verilerinin Üçüncü Kişiler ile Paylaşılmasında Etik ve Yasal Sorunlar <u>İbrahim Halil Yıldırım</u> , Gürkan Sert, Gülşen Mermer
	Sağlık Bilimleri Mesleklerinde Kıyafet Renginin Önemi ve Beyaz Önlük Töreni Hakkında Paylaşımlar <u>Seçil Özçiftçi</u> , Nuray Demirci Güngördü, Deniz Dilara Alyaz, Raushan Myrzabayeva, Çağatay Üstün
	Evlilik Öncesi Zorunlu Muayenenin Biyoetik İlkeler Açısından Değerlendirilmesi <u>Ezgi Sancaroğlu Yavuzer</u> , Gürkan Sert

XI. Biyoetik Sempozyumu

Bildiri Özetleri

- 1- Sözlü Bildiri Özetleri
- 2- Poster Bildiri Özetleri

İÇİNDEKİLER

Yapay Zekâ: İlaç mı, Hastalığın Kendisi mi? – Adam Raine Vakası ve Teknoloji Eleştirisi Işığında Biyoetik Bir Analiz	6
Yapay Zekâ Destekli Psikiyatri Uygulamalarının Etik Açısından Değerlendirilmesi	8
Sağlıkta “Algoritmik Gaslighting”: Mekanizmalar, Zararlar ve Epistemik Adaletsizlik	10
Türkiye’de Radyoloji Uzmanlarının Tıbbi Görüntülemede Yapay Zekânın Kullanımına Yönelik Etik Görüşleri: Q Metodolojisi Temelli Bir Araştırma.....	11
Eğitmcilerin Davranışlarının, Çocukluk Dönemindeki Benlik ve Öz Yeterlilik Algısına Etkilerinin, Gençlik Dönemindeki Benlik ve Başarı Algısına Yansımaları	12
Kriz Koşullarında Biyoetik: Etik İlkeler Üzerine Normatif bir İnceleme - Süreklilik mi, Yeniden Değerlendirme mi?.....	14
Aynılaştırmanın Estetiği: Kapitalist Toplumda Beden Politikaları ve Biyoetik Sorunlar	16
Üniversite Öğrencilerinin Müzik Dinleme Tercihleri ile Ahlaki Olgunluk Ölçeği Skorları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	18
Gençlik Dönemi Ego; Benlik Sorunlarına Tıp Tarihi ve Etik Disiplini Gözünden Bir Anektod .	20
Klinik Araştırmalarda Aydınlatılmış Onam Sürecine Eleştirel Bir Bakış: 2013–2025 Arası Kanıtlar Ne Söylüyor?	22
Tıp Fakültesi Preklinik Öğrencilerinin Kadavra Bağışı Hakkındaki Görüşlerinin Etik Açısından Değerlendirilmesi.....	24
Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dallarında Üretilen Etik Konulu Tezlerin Değerlendirilmesi.....	25
Sağlık Öğrencilerinin Profesyonel Kimliğinde Rol Model Etkisi: Anlatı Temelli Bir Öğrenci Vaka Kitabı Projesi	26
Deneyimler ve Olgularla Tıpta Profesyonellik Programının Değerlendirilmesi	28
Tasarım Bebekler, Biyoetik ve İnsan Hakları: He Jiankui Vakası ve Gattaca Filmi Üzerinden Normatif ve Kültürel Bir İnceleme	30
Çocuk Adına Karar Vermede Yeni Tıbbi Yaklaşımlar.....	32
Rinoplasti Ameliyatlarında Sınırlarda Etik ve Yasal Sorunlar	34
Hekimin Sağlık Hizmetinin Finansmanındaki Rolü: Hukuka mı Uygun, Etiğe mi Uygun Davranmalı?	35
Sağlık Hizmetlerinde Tanıtım ve Bilgilendirme Faaliyetleri Hakkındaki Yönetmelik’e Göre Cezai İşlem Uygulanan Kararların İncelenmesi	37
Nadir Hastalığı Bulunan Öğrencilerin Eğitime Erişimi ile İlgili Durum Konusunda Velilerin Görüşlerinin Belirlenmesi	39

Yapay Zekanın Sağlık Hukuku ile Kesişimi: Sağlık Meslek Mensuplarının Suçu Bildirim Yükümlülüğü Yönünden Değerlendirilmesi	41
Sarsılan Zihinler, Sarsılan İlkeler: Afetlerde Psikiyatrik Bakımın Etik Yüzü	43
Psikocerrahi Yöntemi Olarak Frontal Lobotomi: Bir Tıp ve Etik Mirası	44
Hukuk Kuralları ve Uygulamasında Tıbbi Etik	45
Adölesanlarda Hasta Özerkliği ve Aile Merkezli Yaklaşım: Etik Bir Vaka İncelemesi	46
Çocuk ve Ergen Psikiyatrisinde Damgalanma İlişkili Etik Baskıları Anlamaya Yönelik Kuramsal Bir Çerçeve	48
Vakalarla Hastane Öncesi Acil Sağlık Hizmetlerinde Kriz Yönetimine Etik Bakış	49
Külün Ardındaki Yaşam: Yangın Sonrası Hayvan Kurtarma Müdahalelerinin Etik Boyutu	50
Pandeminin Gençler Üzerindeki Bilişsel Duyuşsal ve Davranışsal Değişiklikleri	51
Sağlık Profesyonelleri Açısından, Kistik Fibrozis Hastaların ve Hasta Yakınlarının Hastalığı Gizlemesi	53
Ulusal Organ Nakli Etik Kurulu Öncesi Türkiye’de Akraba Dışı Canlıdan Organ Nakli Uygulamaları: Tarihsel ve Etik Bir İnceleme	55
Cerrahi Hekimlerin Malpraktis Kaygısı ve Defansif Tıbbı Yönelmelerine Dair Niteliksel Bir Araştırma	56
Organ Nakli Koordinatörlerinin Beyin Ölümü Sürecinde Karşılaştığı Zorlukların Biyoetik Açısından Değerlendirilmesi	58
Pandemi, Savaşlar ve Sosyal-Ekonomik Kriz Ortamlarında Gençlerde Görülen Sorunlar ve Etik Çözümler	60
"Kimin Yaşamı Öncelikli?" Olağandışı Durumlarda Yoğun Bakımda Etik Kararların Sınırları ..	62
Türkiye’de 2023 Depremlerinin Ardından Sağlık Çalışanlarında Ahlaki Yaralanma ve Ahlaki Dayanıklılık: Sistemik Zorluklar ve Güçlenme	63
Bir Damla Su, Bir Göç Yolculuğu: Etik Adalet Nerede Başlıyor?	65
Gazze Örneğinde Tıp Etiğinin Sınavı	67
Askeri Tıp Etiği ve Savaş Hukuku Perspektifinden Gazze	68
Gazze’yi Etik Biçimde Hatırlamak: Savaş Zamanlarında Belleğin Ahlaki Tanıklığı	69
Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Hekim Beyin Göçüne Karşı Bakış Açıları ve İlişkili Faktörler	70
İlkokul Müfredatlarının Çocukların Sağlık Hakkı ve Biyoetik İlkeler Çerçevesinde Değerlendirilmesi	72
Yargıtay Kararlarında Gebelik Sürecinde Teşhis ile İlgili Aydınlatma Yükümlülüğünde Sınırlar ve İspat	74

Organ ve Doku Naklinde Rızanın Bilişim Sistemleri Üzerinden Verilmesi ve Yeni Düzenlemeler Çerçevesinde Değerlendirilmesi	76
Post-Modern Sisifos Söyleni: Genç Hastalarda Psikiyatrik Temelli Tıbbi Yardımla Ölüm İstemlerinin Artışı Üzerine Biyoetik Bir Değerlendirme.....	78
Yoğun Bakımda Dijital Hasta Bilgilendirme Sisteminin Etik ve Hukuki Sorunları	79
Tıbbi Yapay Zekâ kullanımında Etik İkilemler	80
Thalidomide Etkin Maddeli Contergan Davası Krizi ve Biyoetik Üzerine Değerlendirme	82
Gençlerin Dijital Hakları, Riskler ve Biyoetik Yaklaşım	84
HIV ile Yaşayan Bireylerin Kişisel Sağlık Verilerinin Üçüncü Kişiler ile Paylaşılmasında Etik ve Yasal Sorunlar.....	86
Sağlık Bilimleri Mesleklerinde Kıyafet Renginin Önemi ve Beyaz Önlük Töreni Hakkında Paylaşımlar.....	88

Sözlü Bildiri Özetleri

28 Kasım

Tema: Biyoetiğin Yapay Zekayla Sınavı

Yapay Zekâ: İlaç mı, Hastalığın Kendisi mi? – Adam Raine Vakası ve Teknoloji Eleştirisi Işığında Biyoetik Bir Analiz

Vedat Menderes Özçiftci, Müge Demir

Bildiri Özeti:

Yapay zekâ (YZ) tabanlı sohbet botlarının bilgiye erişim, araştırma, içerik üretimi ve yaratıcılık gibi pek çok amaç için farklı yaş ve kullanıcı grupları tarafından kullanılması gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır (Jobin et al., 2019; Miner et al., 2020). Bununla birlikte bu dijital teknolojilerden özellikle genç kullanıcılar, ödev desteği sağlama ve ilgi alanlarını keşfetme gibi konularda daha yoğun bir biçimde yararlanmaktadır. Ancak görünürde masum olan bu kullanım şekilleri, bazı durumlarda genç kullanıcıyı derin bir psikolojik bağımlılık ve onay döngüsüne sokabilmektedir (APA, 2023; Prinstein et al., 2023). Bu çalışma, Nisan 2025'te Kaliforniya'da ChatGPT ile aylar süren görüşmelerinin ardından yaşamına son verdiği iddia edilen 16 yaşındaki Adam Raine'in ailesi tarafından açılan davayı temel alarak yapay zekâ uygulamalarına ilişkin bir biyoetik analiz sunmaktadır. Ailenin iddiasına göre, özkıym sonucu ölen genç, başlangıçta YZ'yi ders ve hobi desteği için kullanmaktadır. Ancak bu süreçte, sistemin giderek artan biçimde kişiselleştirilmiş, duygudaş ve onaylayıcı yanıtları, kullanıcı gençte özkıym düşüncesi belirgin hale gelmeye başladığında, YZ durumu sonlandırmaya çalışmak yerine devam etmiş ve kriz sinyallerine rağmen sohbeti sonlandırmamıştır. YZ, “yardımcı” bir araç olarak başlayıp, ergen bir kullanıcıyı giderek gerçek sosyal destek sistemlerinden koparan bir yapıya dönüşmüştür (Miner et al., 2020; Krafft et al., 2023). Böylece ‘İlaç mı, hastalığın kendisi mi?’ sorusu yalnızca bir ironiyi değil, YZ'nin gençler için hem bir destek aracı hem de bir risk unsuru olabileceğini gösterir (APA, 2023). Bu çalışma, Adam Raine vakasını ayrıntılı biçimde sunarak YZ üzerine biyoetik analiz yapmayı amaçlamaktadır. Beauchamp ve Childress (2019)'ın özerklik, yarar sağlama, zarar

vermeme ve adalet ilkeleri çerçevesinde; reşit olmayan kullanıcıların korunması, kriz algılama ve insan müdahalesi mekanizmalarının zorunluluğu, antropomorfik/onaylayıcı tasarımın sınırlandırılması ve hafıza/personalizasyonun güvenlik lehine kullanılması gibi konular tartışılacaktır (Beauchamp & Childress, 2019; Krafft et al., 2023; Mittelstadt, 2019). Ayrıca teknolojinin tarihsel eleştirisinden yola çıkarak tasarım ve politika düzeyinde öneriler geliştirilecektir (Jobin et al., 2019; Mittelstadt, 2019). Adam Raine vakası bu yönüyle, YZ tasarım ve uygulamalarında teknoloji yarışının ötesinde insan güvenliğini ve etik gözetimi merkeze almanın zorunlu olduğunu güçlü biçimde ortaya koymaktadır.

Yapay Zekâ Destekli Psikiyatri Uygulamalarının Etik Açıdan Değerlendirilmesi

Ece Deveci, Perihan Elif Ekmekçi

Bildiri Özeti:

Psikiyatri etiği, tıp etiği içerisinde kendine özgü ve kritik bir alan olarak öne çıkmaktadır. Gizlilik, mahremiyet, aydınlatılmış onam, zorunlu yatış ve tedavi gibi konuların yanı sıra, hekim-hasta ilişkisinin karmaşık yapısını da kapsamaktadır. Günümüzde yapay zekâ (YZ), elektronik sağlık kayıtları, beyin görüntüleme sistemleri, sosyal medya platformları, mobil uygulamalar, telepsikiyatri, Nesnelerin İnterneti ve terapötik sohbet botları aracılığıyla psikiyatrik uygulamalara hızla entegre olmaktadır. Bu gelişmeler, hastalıkların erken evrelerinde saptanmasına, hasta takibinin kolaylaşmasına ve kişiselleştirilmiş tedavi stratejilerinin geliştirilmesine katkı sağlarken; mevcut etik ikilemleri derinleştirme ve yeni sorunlar doğurma riskini de beraberinde taşır.

Bu teknolojiler çoğu zaman tıbbi geçmiş, duygu durumu ve davranışsal örüntüler gibi son derece hassas kişisel verileri toplar. Bu verilerin saklanması, korunması ve kullanımı hasta mahremiyetini doğrudan ilgilendirir. Bu nedenle YZ'nin yalnızca teknik değil, aynı zamanda etik boyutlarıyla ele alınması zorunludur. Algoritmaların hasta yararını önceleyen, zarar vermekten kaçınan, güvenli ve özerkliği gözetken biçimde tasarlanması gereklidir. Hastaların kullanılan YZ teknolojileri hakkında anlaşılır biçimde bilgilendirilmesi ve rızalarının alınması da etik sorumluluğun temel bir parçasıdır.

Son zamanlarda gündeme gelen YZ chatbot özkıyım vakaları, bu konunun ne kadar hassas olduğunu açıkça göstermektedir. Destek amacıyla geliştirilen sohbet botlarının bazı durumlarda bireylerin özkıyım kararlarını pekiştirdiği ve geri dönüşü olmayan sonuçlara yol açtığı rapor edilmiştir. Bu örnekler, etik tasarım eksikliğinin ciddi sonuçlara neden olabileceğini ve denetim mekanizmalarının zorunlu olduğunu ortaya koymaktadır.

YZ'nin psikiyatri pratiğinde artan kullanımına karşın literatürde bu alana özgü kapsamlı etik çerçeveler sınırlıdır. Bu eksiklik, hasta yararını ve özerkliğini korumaya öncelik veren standart bir etik değerlendirme ihtiyacını göstermektedir.

TÜBİTAK tarafından desteklenen projemiz, YZ destekli psikiyatrik uygulamalarda ortaya çıkan etik sorunları sistematik biçimde tespit etmeyi ve çözüm önerileri geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, mevcut uygulamaları etkinlik ve etik uyumluluk açısından incelemekte, aynı zamanda psikiyatristlerin görüşlerini toplamaktayız. Ön bulgular, YZ'nin klinisyenlerin yerini almaması gerektiğini, yalnızca destekleyici bir araç olarak kullanılması gerektiğini göstermektedir. Psikiyatristler özellikle veri gizliliği, hasta mahremiyeti ve bu alanlarda doğabilecek riskler konusunda kaygılarını ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak, YZ'nin psikiyatride güvenli ve etkin kullanımı için teknik gelişmelerin yanı sıra güçlü bir etik temel şarttır.

Sağlıkta “Algoritmik Gaslighting”: Mekanizmalar, Zararlar ve Epistemik Adaletsizlik

Orhan Önder

Bildiri Özeti:

Yapay zekâ destekli algoritmalar günümüzde sağlık hizmetlerinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Triyaj uygulamalarından klinik karar destek sistemlerine kadar uzanan bu teknolojiler, tanısallık doğruluk ve verimlilik vaat etseler de aynı zamanda daha derin bir normatif işlev üstlenirler: Hangi bilginin güvenilir olduğu, hangi semptomların önemli sayılacağı ve hasta anlatılarının nasıl yorumlanacağına karar verirler. Bu bildiri, bu durumu tanımlamak üzere “*algoritmik gaslighting*” kavramını tanıtmaktadır.

Algoritmik gaslighting, dijital teknolojilerin aracılık ettiği bakım esnasında ortaya çıkan özgül bir **epistemik zarar** biçimini ifade eder. Kavram, feminist ve engellilik biyoetiğinde yer alan “tıbbi gaslighting” tartışmalarından hareketle geliştirilmiştir; ancak burada gaslighting, kasıtlı aldatmadan çok, algoritmik sistemlerin yapısal biçimde hastaların bilgi öznesi olma yetisini zayıflatmasını anlatır. Miranda Fricker’ın **epistemik adaletsizlik** kuramı temelinde, algoritmik sistemlerin hem **tanıklık (testimonial)** hem **yorumlayıcı (hermeneutical)** adaletsizlikleri yeniden ürettiği savunulmaktadır. Veri silinmesi, algoritmik kapalılık, otomatik otorite ve geri bildirim döngüleri gibi mekanizmalar; hastaların öz güvenini, kurumsal güveni ve öznel ajanslarını aşındırmaktadır.

Bu süreç, hastaların kendi deneyimlerine duydukları güveni azaltmakta, kurumlara olan güveni zayıflatmakta ve onları “bilginin öznesi” olmaktan çıkarıp “veri nesnesi” haline getirmektedir. Çalışma, bu zararları önlemek için **epistemik adalet** merkezli bir normatif çerçeve önermektedir. Bu çerçeve; **itiraz hakkı, katılımcı tasarım, eleştirel denetim ve paylaşılan sorumluluk** ilkelerini içerir. Bildiri, algoritmik gaslighting olgusunun tanınmasının, sağlıkta dijital dönüşümün güven, diyalog ve öznellik koşullarını korumak açısından hayati önem taşıdığını savunur.

Türkiye'de Radyoloji Uzmanlarının Tıbbi Görüntülemede Yapay Zekânın Kullanımına Yönelik Etik Görüşleri: Q Metodolojisi Temelli Bir Araştırma

Seçil Özçiftçi, Aslıhan Akpınar

Bildiri Özeti:

Geçtiğimiz günlerde (10 Ekim 2025) Sağlık Bakanlığı Sağlık Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü tarafından Kurumsal Kimlik ve Logo kılavuzunun yayınlanması konusunda haberdar olduk. Aynı zamanda üniversitelerin açılışıyla birlikte tıp, diş hekimliği, eczacılık, hemşirelik, diyetisyenlik, fizik tedavi ve rehabilitasyon bölümlerine yerleşen öğrencilerin mesleğe adım atışı ve bir meslek imajı edinmeleri amacıyla beyaz önlük giyme töreni, orijinal çıkış adıyla “White Coat Ceremony” yapılmaktadır. Bu gelişmeler konuyla ilgilenen veya çalışmalar yürüten araştırmacılara sağlık bilimlerinde kıyafet ve dış görünüşün önemine vurgu yapmayı ve tek tip görünme hakkında üst düşüncüler ve kodlar mı yüklemeli? Kıyafetlere yüklenen kodlarda etik değerler mi bulunmaktadır? şeklinde İkicil (dualistik) görüşler ortaya çıkarmaktadır. Konu ile ilgili “beyaz önlük”, “tıp”, “sağlık bilimleri”, “beyaz önlük giyme töreni”, “yemin”, “medicine”, “health care”, “white coat ceremony”, “oath” anahtar kelimeleri kullanılarak yapılan literatür taramasında oldukça sınırlı sayıda yayına ulaşılmıştır. Bu doğrultuda kıyafet seçiminin yanında henüz mesleğe yeni adım atmış adayların bu kadar kısa bir sürede aidiyet kazanmalarının zorluğu konusunda da iki zıt argüman bulunmaktadır. Bu doğrultuda mevcut literatürün genel çerçevede değerlendirmesi yapılarak biyoetik camiasının konu hakkındaki görüşlerine başvurarak eleştirilerin değerlendirilmesi amacıyla bu bildiri hazırlanmıştır.

Eğitimcilerin Davranışlarının, Çocukluk Dönemindeki Benlik ve Öz Yeterlilik Algısına Etkilerinin, Gençlik Dönemindeki Benlik ve Başarı Algısına Yansımaları

Nuriye Değirmen, Ayşe Sena Değirmen

Bildiri Özeti:

Giriş

Türkiye’de yaklaşık olarak örgün öğretimde çocukluk döneminde 5 milyon 644 bin 386 öğrenci ile onlara eğitim veren 308 bin 636 öğretmen olduğu ifade edilmektedir. Bu denli yüksek sayıda bireylerin eğitimlerini gerçekleştiren eğitimcilerin davranışlarının, daha çocukluk döneminde ele aldıkları bireylerin gelişim aşamaları sürecinde benlik algıları ve öz yeterlilikleri üzerinde etkilerinin olması bir gerçekliktir. Bu bağlamda çocukların ileride; gençlik dönemlerinde benlik ve başarı algılarının şekillenmesinde etkili olan, daha yaşamlarının başında onları yetiştiren bireylerin davranışlarının nasıl olması gerektiği önemli bir sorunsaldır. Çocukların eğitimcilerini gözlemleyerek, olumlu ya da olumsuz rol model almaları söz konusu olabilmektedir. Bu konunun incelenmesi, eğitim etiği açısından gençlerin ve çocukların yetiştirilmesinde dikkat etmemiz gereken kuralları çıkarsamada bize yardımcı olabilecektir.

Bulgular

Benlik algısı kavramını Demoulin (1998) şu şekilde tanımlamıştır; kişinin hayat deneyimleriyle kazandığı pozitif ve negatif bütün deneyimleri ve bilgilerinin duygusallıklı bir bütünüdür. Benlik algısının, öz yeterlik ve öz saygı olmaklık biçiminde 2 alt boyut olarak incelendiği bilinmektedir. Demoulin’e (1999); öz yeterliliği; bireylerin karşı karşıya geldiği durumsallara veya görevlere olan motivasyonları, güvenleri ve görevlerin getirdiği stres kontrolünü sağlamada duyarlılıkları olarak tanımlamıştır. Aynı bilim insanı özsaygıyı ise bireylerin kendisiyle ilgili ve hayatında önem verdiği diğer anlamlı şeylerle ilgili olan algısı olarak ifade etmiştir. Benlik algısı kavramı ise, kaynaklarda bireylerin kendisini nasıl algıladığı olarak

tanımlanmış olduğundan, bireylerin kendine özgü karakter özelliklerinin bu algının şekillenmesi üzerinde rol oynadığı üzerinde durulmaktadır.

Sonuç:

Gençlerin başarı düzeyleri ve benlik algılarının oluşumunda, çocukluk döneminde onları yetiştiren eğitimcilerin etkilerinin olması, çocukların yetişkinleri rol model olarak almaları, toplumun ahlaki gelişiminin, yetişkinlerin çocuk ve genç yetiştirme tutumlarına bağlı olması gerçekliği bağlamında, yetişkin davranışlarının incelenmesi, detaylandırılması, eğitim programlarına etİge uygun davranış eğitimlerinin entegre edilmesinin; iyi-kötü davranış normlarını belirlemede geleceğe bilgi, bildirge ve mevzuat bağlamında ışık tutan bir durum olacağı öngörülmektedir.

Kriz Koşullarında Biyoetik: Etik İlkeler Üzerine Normatif bir İnceleme - Süreklilik mi, Yeniden Değerlendirme mi?

Ömür Şavlıgil

Bildiri Özeti:

Kriz dönemi; zamanı değişen, süresi belli olamayan, kişisel deneyime bağlı olan, önemli belirsizlik ve değişkenliğin hakim olduğu, bildiğimiz yöntemlerin olayları değerlendirmekte yetersiz kalabildiği, çözümü zor, ancak acil çözüm bulunması gereken bir dönemdir. Doğal veya insan eli ile olsun afetler, kaynakları yetersizleştirme potansiyeline sahiptir. Bu durum tıbbi uygulamalarda da bir değişiklik talep eder. Döneme ait kriz bakım standartları bir felaket nedeniyle gerekli olan, olağan sağlık hizmetleri operasyonlarında ve sunulması mümkün bakım düzeyinde önemli bir değişiklik olarak tanımlanır. Kriz dönemlerinde, sağlık hizmetleri daha geniş bir sosyal bağlamın parçası olur. İnsan sağlığı sosyal belirleyicilerden doğrudan etkilenmektedir. Bu kapsamda Dünya Sağlık Örgütü (WHO) temel sosyal ve sağlık belirleyicileri örneklerini; gelir ve sosyal koruma, eğitim, iş yaşamı koşulları, gıda güvenliği, barınma, temel olanaklar ve çevre, erken çocukluk gelişimi ve makul kalitede sağlık hizmetlerine erişim ve benzerleri olarak listelemektedir. Sosyal ve sağlık koşullarının birbirini olumsuz etkilemesi ile durum daha büyük etkilere sahip olmaktadır. Kriz dönemlerinde sindemik yaklaşım sağlıkla ilgili problemler arasındaki bağlantılara odaklanması, sağlık problemleri arasında ayrılmaz ve birbirini güçlendiren bağlantıların ortaya konmasında etkili bir yaklaşım olmaktadır. Bu çalışma; “Biyoetiğin zarar vermeme, özerklik, yarar sağlama ve adalet gibi yerleşik etik ilkeleri kriz dönemlerinde yeterli olabilir mi?”, “Kriz dönemlerinde hangi biyoetik değerler ve ilkeler en çok tehlike altındadır?” ve “Yeni ilkelere gereksinim var mıdır?” sorularına yanıt aramaktadır. Literatür gözden geçirildiğinde, kriz dönemleri genelinde temel ilkelerin dışında duruma özgü ilkeler ortaya koymak ve biyoetiğe entegre etmenin gerekli olduğunu savunanların yanında, bu yaklaşımın biyoetiğin sınırlarını zorlamak olduğunu açıklayanların da olduğu görülmektedir. Çözüm olarak biyoetik araştırmaları, yalnızca kriz dönemi müdahaleleri değil, beraberinde

yoksulluk, gıda güvensizliği, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim eksikliği gibi krizin tetikleyici faktörlerini de içerecek şekilde kapsamlı olmalıdır. Kriz ortamında ilgili tarafların seslerinin duyulmasını ve belirlenen seçeneklerin biyoetik açıdan kabulü için temel ilkelerden hareketle uzun süredir devam eden prensipler yanında, biyoetik ilkelerinin kavramsal olarak (örneğin saygın yaşamlar, hesap verilebilirlik vb.) gözden geçirilmesi, yeniden düzenlenmesi ve/veya genişletilmesi faydalı olacaktır.

Aynılaşmanın Estetiği: Kapitalist Toplumda Beden Politikaları ve Biyoetik Sorunlar

Zehra İsen

Bildiri Özet:

Modern toplumlarda güzellik, yalnızca estetik bir ölçüt olmaktan çıkmış; sağlık, değer ve kimlik göstergesi haline gelmiştir. Türkiye Estetik Plastik Cerrahi Derneği (TESCD) verilerine göre, 2024 yılında Türkiye’de 120.000’den fazla estetik operasyon gerçekleştirilmiş ve bunların %70’i kadın hastalara uygulanmıştır. Ameliyathanelerde gözlenen bu artış, tıbbi gereklilikten çok toplumsal beklentilere yanıt niteliğindedir. Bu durum, mesleki uygulamalar ile piyasa talepleri arasında giderek derinleşen bir gerilimi ortaya koymaktadır. Özellikle kadın bedeni üzerindeki operasyonel müdahalelerin artışı, güzelliğın kadınlıkla özdeşleştirilmesi ve “kusursuz beden” idealinin toplumsal baskı aracı haline gelmesi, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde biyoetik soruları gündeme taşımaktadır.

Kapitalist sistem, sağlık hizmetlerini bir iyileştirme pratiği olmaktan çıkarıp, görünüşe dayalı bir tüketim nesnesine dönüştürmektedir. Reklamlar, sosyal medya ve popüler kültür, bireyi “normal” olandan çok “mükemmel” olana yönlendirirken, sağlık profesyonelleri bu taleplerin sınırında mesleki ikilemlerle karşılaşmaktadır. Sağlığı yüceltmek yerine, görünüş kaygısını besleyen bu sistem, bireysel özerklik ve zarar vermeme gibi biyoetik ilkelerle örtüşmeyen durumlar yaratabilmektedir.

Toplumsal düzeyde ise, bedenlerin aynılaşması ve “kıl, tüy” gibi doğal insan özelliklerinin reddedilmesi, bireyselliğın kaybına yol açmaktadır. “Kusursuz” beden arayışı, kadınların bedensel özerkliğini görünürde güçlendirirken, aslında onları erkek egemen normlara daha fazla bağımlı hâle getirmektedir. Sağlık Bakanlığı verilerine göre Türkiye’de genç kadınlar arasında estetik kaygılar nedeniyle psikolojik destek arayanların oranı %25 civarındadır. Bu süreç, modern feminizmin dahi içinden geçtiği bir çelişkiyi —beden özgürlüğü ile sistemsel güzellik normlarına uyum arasındaki ikiliği— derinleştirmektedir.

Estetik cerrahi pratiklerinin kapitalist dinamikler doğrultusunda yaygınlaşması, sağlık hizmetlerinin insani özünü zayıflatmakta ve etik sınırların içsel olarak sürekli tartışıldığı durumlar yaratmaktadır. Güzellik, görünürde bir özgürlük gibi sunulsa da, sistemin yeniden üretim mekanizmasının bir parçası hâline gelmektedir; bu da etik ilkelerin yalnızca ideal bir hedef olarak kaldığını düşündürmektedir.

Üniversite Öğrencilerinin Müzik Dinleme Tercihleri ile Ahlaki Olgunluk Ölçeği Skorları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Rıfat Vedat Yıldırım

Bildiri Özeti:

Müzik, insan duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını etkileyen güçlü bir araçtır. Estetik bir deneyim olmanın ötesinde, bireylerin tutumlarını, değerlerini ve etik duyarlılıklarını şekillendirerek ahlaki gelişimle yakından ilişkilidir. Platon, *Devlet* adlı eserinde müziğin ruhu etkilediğini ve belirli armonilerin cesaret ile ölçülülük gibi erdemleri teşvik ettiğini belirtmiştir (Plato, trans. 1991). Benzer şekilde Konfüçyüs felsefesi, müziği toplumsal uyum ve ahlaki eğitim aracı olarak görmüştür (Yau, 2019).

Modern psikolojiye göre müzik, duygusal farkındalık ve empati gibi ahlaki olgunluğun temel bileşenlerini destekler. Araştırmalar, prososyal içerikli müziklerin empatiyi ve yardımsever davranışları artırdığını göstermektedir (Greitemeyer, 2009; Saarikallio, 2011). Kohlberg'in (1984) kuramı doğrultusunda, müzik bireylerin benmerkezci düşünmeden evrensel etik ilkelere yönelmesine katkı sağlar.

Kültürel bağlam da bu süreci şekillendirir. Kolektivist toplumlarda müzik dayanışmayı pekiştirirken, bireyci kültürlerde kişisel ifade aracıdır (Cross, 2008). Şiddet içeren müzikler antisosyal tutumlarla ilişkili bulunurken (Anderson et al., 2003), empati ve adalet temalı müzikler ahlaki muhakemeyi güçlendirir (Greitemeyer, 2009).

Bu araştırmanın temel amacı, üniversite öğrencilerinin müzik dinleme tercihleri ile ahlaki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Müzik dinleme biçimlerinin bireyin ahlaki gelişim düzeyiyle ilişkili olup olmadığı, özellikle genç yetişkinlik dönemindeki üniversite öğrencileri açısından önem taşımaktadır. İkincil amaç olarak, müzik dinleme tercihleri alt boyutlarının ahlaki olgunluk düzeyini yordama gücü test edilmiştir.

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin **müzik dinleme tercihleri** ile **Ahlaki Olgunluk Ölçeği (AÖÖ)** puanları arasındaki ilişkinin incelendiği **kesitsel ve korelasyonel** bir araştırmadır. Araştırmanın evrenini, Ankara'daki farklı üniversitelerin 2025–2026 akademik yılında öğrenim gören lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Pilot çalışma, farklı tıp fakültelerinin **birinci ve ikinci sınıf** öğrencileri üzerinde yürütülmüştür.

Çalışma sürmekte olduğundan bulgular sempozyumda sunulacaktır.

Bu çalışmanın sonucunda, müzik dinleme biçimlerinin yalnızca estetik veya eğlence amaçlı bir etkinlik olmanın ötesinde, bireylerin ahlaki gelişimi ve etik duyarlılığıyla da bağlantılı olup olmadığına dair kanıt sağlanması beklenmektedir. Elde edilecek bulgular, gençlerin değer yönelimleriyle müzik tercihleri arasındaki etkileşimi anlamaya katkı sağlayarak, **müzik eğitimi, etik eğitimi ve değerler eğitimi** alanlarında bütüncül yaklaşımların geliştirilmesine temel oluşturabilir.

Sonuç olarak, müzik ile ahlaki olgunluk arasındaki ilişki çift yönlüdür, denilebilir. Müzik; bir ahlaki eğitim aracı, bir duygusal düzenleyici ve toplumsal değerleri yansıtan bir kültürel ayna işlevini, ahlaki eğitim açısından önemli çıkarımlar sunar: empati ve düşünsel derinlik içeren müziksel ortamların teşvik edilmesi, ahlaki olgunluğun gelişimine katkı sağlayabilir.

Gençlik Dönemi Ego; Benlik Sorunlarına Tıp Tarihi ve Etik Disiplini Gözünden Bir Anektod

Nuriye Değirmen

Bildiri Özeti:

Giriş

Yaşamın kriz dönemlerinden biri olarak bilinen ve kişisel dönüşüm anları içerisinde sayılan gençlik dönemindeki (13-25 yaş aralığı) bireyler, bu etapta çocukluklarının ve yetişkinliklerinin arasında kalarak zihinsel karmaşa yaşayabilmektedirler. Benlik algısı sorunları ve kişilik kaygıları problemleri ile yüz yüze gelebilmektedirler. Bu dönemde gençlerin duyguları, düşünceleri tutumları, davranışları tam olarak dengeli olamadığı için psikolojik problemler yaşayabilmektedirler. Gençlik dönemi bireylerin zihinlerinde gelgitler yaşadıkları dönemdir. Bu riskli dönemde gençler hem kendileri ile hem de çevreleriyle çatışmalar yaşamalarının yanı sıra; şiddet olayları, teröre karışma, psikiyatrik sorunlar, madde bağımlılıkları ve intihara varan problemler yaşayabilmektedirler.

Bulgular

Tıp tarihi ve etik disiplini bakımından gençlik dönemi benlik kavramı ve kişilik gelişimi konusuna odaklanarak bir değerlendirme yapmak, gençlerin günümüz sorunlarının çözümünde bize ışık tutabilir. Bu bağlamda tarihimizdeki örnek ilim insanlarından İbn Sînâ (D. 980), Kitâbu’ş-Şifâ’ında, günümüz anlamıyla ego; benlik olarak ifade edilen nefsi; insan vücudunun yetkinliğini sağlayan mekanizmadır diye tanımlamıştır. İbn Sînâ’ya göre “Nefs” in; harekete geçiren, vücudun arzuları ve düşüncelerini işlevsel olarak idame ettiren, irade ve tasavvuru yöneten etkileri vardır. Râzî (1149–1209) ise Mebâhisü’l-Meşrikiyye’inde, nefsi; ilk yetkinlik etkisi olan bir olgu olarak tanımlamanın, sureten tanımlamaktan daha doğru olduğunu belirtmiştir. Ona göre nefis, bir memleketi yönetendir. Yönetici devletin sahibidir ve yöneticidir. Bütün halk onun yönetimindedir, ancak o, idare ettiği memleketin bir parçası değildir diye tanımlar. Günümüze yakın düşünürlerin yaklaşımlarına göz attığımızda; örneğin, Hartmann’ın (1882-1950) Razi’nin benlik görüşüne benzer şekilde, ego ve diğer psişik aygıtların işleyişlerini bir ülke yönetimine benzettği bilinmektedir. Freud’un (1856- 1939) ego tanımına baktığımızda; kendiliğin aktive edilmesi ile işleve koyulmasını sağlayan, id’den ileri gelen etkileri kendi vasıtası ile gerçekleştiren,

"kendiliği gerçekleştiren aygıttır" olarak ifade ettiğini görürüz. Freud'a göre, id'deki hiç bir itki, egodan geçmeden mevcudiyet bulamaz. Kişinin kendine dair oluşturmak istediği 'ideal ben'i kendini ego ile gerçekleştirebilir diye ifade eder Freud.

Sonuç:

Sonuç olarak, gençlik dönemindeki bireylerde, nefis; benlik; ego kavramları odağında, kişilik gelişimi açısından atıřmalđ sorunların yařandđđ dönem olması bağlamında, bireylerde davranışsal, duygusal, psikolojik ve sosyal problemler ortaya çıkabilmektedir. Bu sorunların çözümü için, geçmiş ve günümüz düşünce insanların fikirlerini okumak, bize gençlerin sorunlarını çözmekte yn gösterici olması açısından önemlidir.

Klinik Araştırmalarda Aydınlatılmış Onam Sürecine Eleştirel Bir Bakış: 2013–2025 Arası Kanıtlar Ne Söylüyor?

Aylin Ece şahin, Banu nal, İrem Narman, Aşlıhan Akpınar, Rahime Aydın Er

Bildiri zeti:

Giriş

Klinik araştırmalarda aydınlatılmış onam, katılımcı özerkliğini ve refahını koruyan temel bir etik süreçtir. Bu sürecin etkinliği, katılımcıların onam bileşenlerini anlama düzeyine bağlıdır. Nguyen ve arkadaşlarının (2015) otuz yıllık verileri kapsayan sistematik derlemesi, aydınlatılmış onamın farklı bileşenlerinin anlaşılma oranlarının %52–76 arasında değiştiğini ve zaman içinde anlamlı bir iyileşme göstermediğini ortaya koymuştur. Ancak, son on yılda klinik araştırma faaliyetlerinin küresel ölçekte artması ve diğital onam uygulamalarının yaygınlaşması, bu konuda güncel kanıtların yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Amaç

Bu sistematik derlemenin amacı, 2013 Ekim–2025 Eylül döneminde yayımlanan literatürü inceleyerek klinik araştırmalarda katılımcıların aydınlatılmış onam bileşenlerini anlama düzeylerine ilişkin güncel eğilimleri belirlemek ve önceki kapsamlı analizle karşılaştırmalı bir bakış sunmaktır.

Yöntem

Derleme, PRISMA kılavuzları doğrultusunda yürütülmektedir. PubMed, Scopus ve Google Scholar veri tabanlarında 2013 Ekim–2025 Eylül arasında yayımlanan, klinik araştırmalarda aydınlatılmış onamın anlaşılması, algılanması ve karar verme süreçlerini inceleyen çalışmalar taranmaktadır. Dahil edilme kriterleri, katılımcıların onamın doğası, amacı, riskler, plasebo, randomizasyon gibi bileşenleri anlama düzeyini değerlendiren araştırmalarla sınırlıdır. Veriler nitel olarak analiz edilerek eğilimler ve ortak temalar belirlenecektir.

Beklenen Bulgular ve Katkı

Derlemenin, son on yılda katılımcı anlayışına ilişkin genel eğilimleri ortaya koyarak, aydınlatılmış onam sürecinin etik ve iletişimsel boyutlarına dair güncel bir değerlendirme sağlaması beklenmektedir. Bulguların, onam sürecinin anlaşılabilirliğini ve katılımcı farkındalığını artırmaya yönelik yeni yaklaşımlara katkı sunması öngörülmektedir.

Sonuç

Bu çalışma, 2013–2025 dönemi literatürünü sistematik biçimde inceleyerek klinik araştırmalarda aydınlatılmış onamın güncel durumunu önceki dönemle karşılaştırmalı olarak değerlendirmeyi hedeflemektedir. Elde edilecek sonuçların, katılımcı özerkliğini destekleyen daha etkili onam süreçlerinin geliştirilmesine etik ve pratik katkılar sağlaması beklenmektedir.

Tıp Fakültesi Preklinik Öğrencilerinin Kadavra Bağışı Hakkındaki Görüşlerinin Etik Açıdan Değerlendirilmesi

Ezgi Arıcan, Musa Karakaya, Beyza Sağlam, Maide Barış

Bildiri Özeti:

Tıp eğitiminde ve cerrahi beceri gelişiminde hayati öneme sahip olan kadavra bağışı, arzu edilen seviyenin altında seyretmektedir. Türkiye'de de kadavra bağışına yönelik toplumsal algılar, etik kaygılar ve bilgi eksikliği gibi faktörler bağış oranlarını etkileyebilmektedir. Bu çalışma, Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi preklinik öğrencilerinin kadavra bağışına ilişkin bilgi, tutum ve etik görüşlerini incelemeyi, beraberinde bağışı teşvik edici stratejilere katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Araştırma 01.07.2025 ile 01.09.2025 tarihleri arasında, %68,2'si (n=195) kadın, %31,8'i (n=91) erkek olan 286 tıp öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Preklinik tıp öğrencilerine ağırlıklı olarak 5'li Likert tipi önermelerden oluşan bir anket dijital ortamda sunulmuştur. Sonuçlar frekans analizi, merkezi eğilim ölçüleri ve Pearson Ki-kare testi kullanılarak analiz edilmiştir. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak alınmıştır. Büyük bir çoğunluğu (%74,1) Müslümanlardan oluşan tıp öğrencilerinin %81'i kadavra bağışının etik açıdan uygun bir davranış olduğunu düşünmektedir. Beraberinde bu görüşü benimseyen öğrencilerin beden bağışı hakkındaki toplumsal farkındalık düzeyinin yetersiz olduğunu düşündüğü saptanmıştır ($p<0,001$). Bunlara rağmen hekim adaylarının yaklaşık %30'u kendi bedenlerini bağışlamaya istekli olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların bu isteksizliklerinin dini inanç tercihleriyle ($p<0,001$), kadavraya saygısızlık yapılması endişesiyle ($p<0,001$) ve ailelerinin kadavra bağışına yaklaşımıyla ($p=0,019$) ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Araştırma, öğrencilerin kadavra bağışını etik açıdan uygun ve tıbbi açıdan gerekli gördüğünü ancak beden bağışçısı olma konusunda çekimser tutum sergilediklerini, toplumun bu husustaki farkındalık seviyesinin yetersiz olduğunu düşündüklerini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda öğrenciler; sağlıkta öncelik, bilgilendirme, dini kaygıların giderilmesi gibi toplumsal girişimlerin bağışı artıracakını düşünmektedir.

Tıp Fakóltesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dallarında Üretilen Etik Konulu Tezlerin Değerlendirilmesi

Canan Ersoy, Müge Demir

Bildiri Özeti:

Tıp tarihi ve etik, hem tıp tarihi hem de tıp etiği ve deontoloji eğitim ve çalışmalarının lisans ve bazı yerlerde lisansüstü düzeyde yapıldığı bir alandır. Tıp etiğinin yanı sıra biyoetik ile ilgili çalışmalar da bu alanda yapılmaktadır. Tıp tarihi ve etik anabilim dallarında üretilmiş çok sayıda yüksek lisans, tıpta uzmanlık ve doktora tez çalışması mevcuttur. Bununla birlikte bu çalışmaların yoğunlaştığı konular ve az çalışılmış alanlar tam olarak bilinmemektedir. Bu çalışmanın amacı tıp tarihi ve etik anabilim dallarında yapılan etik ile ilişkili tezleri bütüncül olarak değerlendirmek, çalışmaların kapsamını, alandaki akademik eğilimi ve gelecekteki çalışmalar için potansiyel boşlukları tespit etmektir. Bu amaçla Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından alandaki etik tezlerine ulaşılmıştır. Bu veri tabanında 28.4.2025 ile 4.5.2025 tarihleri arasında, detaylı arama kısmında “Tıp tarihi ve Etik”, “Tıp Tarihi ve Deontoloji”, “Deontoloji ve Tıp Tarihi”, “Deontoloji” ve “Tıbbi Etik” anabilim dalları seçilerek, tez yapılan tarihler için bir seçim yapılmadan hepsini kapsayacak biçimde tarama yapılmıştır. Bu anabilim dallarında yapılmış ve tamamlanmış olan yüksek lisans, doktora ve tıpta uzmanlık tezleri incelenmiştir. Bu tezlerden etik ile ilişkili olanlar ve tam metnine erişilebilenler çalışmaya dahil edilmiştir. Öncelikle tezlerle ilgili sayısal veriler değerlendirilmiş sonrasında ise tezlerin amaç, yöntem kısımları detaylı bir şekilde incelenerek içerik analizi yapılmış ve hangi konuları ele aldıklarına göre tezler sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmanın neticesinde alanda daha çok ve daha az çalışılan konular belirlenmiş, sonuç bölümünde de bu veriler ışığında önerilerde bulunulmuştur.

Sağlık Öğrencilerinin Profesyonel Kimliğinde Rol Model Etkisi: Anlatı Temelli Bir Öğrenci Vaka Kitabı Projesi

Güvenç Arslan, Funda Kafadar, Duru Arslan, Fatih Bilgili, Emine Sezgünsay, Mustafa Volkan Kavas

Bildiri Özeti:

Profesyonellik, sağlık eğitiminde yalnızca teknik yeterliliği değil, etik duyarlılığı, toplumsal sorumluluğu ve insan onuruna saygıyı da içeren beceriler bütünüdür. Geleneksel eğitim sınırlılıkları son yıllarda tartışılır hale gelmiş; öğrencilerin profesyonel değerleri içselleştirmesinin kuram ve mevzuat bilgisiyle sınırlı ilke ve kuralları öğretmenin ötesine geçmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Sağlık öğrencilerinin mesleki tutumları çoğunlukla etkileşime ve gözleme dayalı biçimde gelişmektedir. Özellikle *örtük müfredat* olarak adlandırılan ve resmi eğitim programlarının ötesinde günlük etkileşimler ve kurum kültürü yoluyla aktarılan değerler, öğrencinin mesleki kimliğini şekillendirmektedir. Bu süreçte belirleyici unsurlardan biri, öğrencilerin farkında olmaksızın örnek aldıkları **rol modellerdir**. Eğitici klinisyenler ve diğer çalışanları, birer rol model olarak öğrencilerin mesleklerine ve etik yaklaşımlarına dair tutumlarını şekillendiren önemli aktörlerdir. Nitelikli bir rol model, öğrencilerin mesleki erdemleri tutum ve davranışa dönüştürmesini özendirebilirken; olumsuz rol modeller değerlerde istenmeyen alışkanlıkların yerleşmesine neden olabilmektedir. Rol model etkisi çok faktörlü ve katmalıdır, sabit değildir ve öğrencinin geçmiş deneyimleri ve bağlamsal koşullarla şekillenen dinamik bir süreçtir.

Literatürde, rol modellerin profesyonel kimlik gelişimindeki rolü vurgulansa da, bu etkilerin öğrenci anlatıları üzerinden incelendiği, özellikle profesyonelliğin etik boyutuna odaklanan çalışmalar sınırlıdır. Türkiye’de ise konu çoğunlukla tanımlayıcı düzeyde ele alınmış; öğrencinin bireysel gözlemi, etik değerlendirmesi ve içsel çatışmaları yeterince görünür kılınmamıştır.

Bu çerçevede, öğrencilerin mesleki eğitimleri boyunca tutum ve davranışlarından etkilendikleri rol modellerle karşılaşmaları ya da onlara dair gözlemlerini içeren olayların derleneceği ve analiz edileceği bir kitap projesine başlanmıştır. Proje kapsamında, sağlık öğrencilerinden kendi yaşadıkları ve onları mesleki değerler açısından düşündüren gerçek olayları belirli bir yönerge doğrultusunda vaka olarak paylaşmaları istenecektir. Vakalar anonimleştirilecek, biyoetik uzmanları ve öğrencilerden oluşan bir ekip tarafından analiz edilecektir. Proje, tüm sağlık alanı öğrencilerinin katılımına açıktır.

Vakaların analizinde anlatısal etik yaklaşımı benimsenerek, aktarılan olaylar bireyin yaşantısındaki çevresel, duygusal ve ilişkisel öğelerle birlikte değerlendirilecektir. Bu yöntem, etik ikilem ve kararları anlatıların içsel mantığı ve deneyimsel gerçekliği üzerinden ele almayı amaçlar. Analizlerde etik kavramlar, değer çatışmaları, gözlemlenen rol model davranışları ve olayın bağlamsal koşulları bütüncül bir şekilde incelenecektir.

Sunumda proje süreciyle birlikte, vaka anlatılarından örnekler paylaşılacak; bu türden yaşantıların öğrencilerin profesyonel kimliklerini nasıl şekillendirdikleri tartışılacaktır. Kitap, öğrenci deneyimlerini görünür kılarak, rol model etkisine ilişkin öğrencilerde ve eğitimcilerde farkındalık yaratmayı ve etik eğitime öğrenci merkezli yeni bir yaklaşım sunmayı hedeflemektedir

Deneyimler ve Olgularla Tıpta Profesyonellik Programının Değerlendirilmesi

F. Gülsüm Önal, Albena Gayef, Ülfiye Çelikalp, Melike Sapmaz Metin, Çağdaş Meriç, Selma Arzu Vardar

Bildiri Özeti:

Sağlık alanı, krizlerin en görünür yaşandığı yerlerden biridir ve tıp fakültesi öğrencileri geleceğin hekimleri olarak bu sürecin içinde yer alacaklardır. Tıp, özünde normatif bir disiplindir ve her eylem etik bir tercihi içerir. Bu durum biyoetiğin, yaşantısal değerler üzerinden öğretilmesi ve profesyonellik eğitimiyle bütünsel ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Klinik bilgi ve becerilerin ötesinde iyi iletişim, empati, hesap verebilirlik ve hümanizm kazandırılmasını amaçlayan profesyonellik, öğretilabilir bir değerdir. Güncel araştırmalar, empati düzeyinin tıp eğitimi sürecinde azalma eğiliminde olduğunu; bunun gizli müfredat, rol model eksiklikleri ve iş yüküyle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır Eğitim süreci ise giderek dinamikleşmekte ve klasik yöntemler yerini etkileşimli, görsel-işitsel ve reflektif yaklaşımlara bırakmaktadır. Bu yaklaşımlardan yararlanılarak, sağlık ile ilgili konularda film izlemek, öğrenciyi pasif izleyici konumdan çıkararak, düşünsel katılım ve ahlaki refleksiyon süreçlerine dâhil eder. Çalışmalar özellikle kısa süreli ve duygusal yoğunluğu yüksek sahnelerin “tetikleyici” ve “didaktik” etkisi olduğunu göstermektedir.

T.Ü. Tıp Fakültesi’nde, genç hekim adaylarının mesleki değerler, profesyonellik ve etik konularla erken dönemde yüzleşmesini sağlamak amacıyla 2. Sınıf öğrencilerine yönelik "Deneyimler ve Olgularla Tıpta Profesyonellik Günü" düzenlenmiş, deneyim ve film temelli öğrenme harmanlamıştır. Üç aşamada yürütülen programda:

1. Deneyim Paylaşımı: Kadın hastalıkları, palyatif bakım, aile hekimliği ve çocuk izlem merkezi hekimleri, mesleki deneyimlerini paylaşarak profesyonelliğin çok boyutluluğunu ve farklı kırılma alanlarını görünür kılmıştır.

2. Film Temelli Çalışmalar: Düzenleme kurulu tarafından seçilen filmlerinden seçilen kısa sahneler aracılığıyla ölüm, hasta hakları, incinebilir gruplar, empati ve dayanışma temaları tartışmaya açılmış, etik ikilemler ve empati görünür kılınmıştır.
3. Grup Çalışmaları: Öğrenciler oturumlar sırasında bireysel yansıtma yapmış, ardından grup tartışmalarında etik değerleri ve sağlık savunuculuğunu kolektif biçimde yeniden üretmişlerdir. Programın sonunda tüm öğrenciler Deneyimler ve Olgularla Tıpta Profesyonellik Programını yazılı bir form ile değerlendirmiştir. Ayrıca gün sonunda öğrencilerden sözlü geri bildirimler alınmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin yazılı olarak doldurduğu değerlendirme formları ve alınan sözlü geribildirimler değerlendirildiğinde, öğrencilerin kırılgan gruplara duyarlılığının arttığı düşünülmektedir. Öğrenciler, hasta hakları, empati ve sağlık savunuculuğu konularında farkındalıklarının yükseldiğini dile getirmişlerdir. Farklı alanlarda çalışmakta olan ve deneyimlerini paylaşan hekimler, öğrenciler için rol model işlevi görmüş; film sahneleri etik ikilemleri somutlaştırmış, etkileşimli grup tartışmaları ise profesyonelliğin bireysel değil, kolektif bir değerler bütünü olduğunu ortaya koymuştur.

Sonuç olarak, bu deneyim, etik ve profesyonellik eğitiminin deneyim paylaşımıyla, film temelli ve etkileşimli yöntemlerle yürütülmesinin eğitime katkı sağlayabileceğini göstermiş, öğrencilerin etik özne ve sağlık savunucusu olmalarını desteklemiştir.

Tasarım Bebekler, Biyoetik ve İnsan Hakları: He Jiankui Vakası ve Gattaca Filmi Üzerinden Normatif ve Kültürel Bir İnceleme

Zeynep Reva

Bildiri Özeti:

Amaç:

Bu çalışma, CRISPR-Cas9 teknolojisi başta olmak üzere insan embriyolarının genetik olarak düzenlenmesi, seçilmesi veya değiştirilmesi yoluyla “tasarım bebek” pratiklerini insan hakları ve biyoetik açısından tartışmayı amaçlamaktadır. İnsanlık onuru, ayrımcılık yasağı, gelecek kuşakların hakları ve adalet ilkeleri gibi temel kavramların bu uygulamalarla nasıl kesiştiği, uluslararası belgeler ve somut olgular üzerinden tartışılacaktır.

Metodoloji:

Çalışma, literatür taraması, nitel içerik analizi ve film analizi yöntemlerini bütünleştiren disiplinler-arası bir yaklaşım benimsemektedir. UNESCO Evrensel Biyoetik ve İnsan Hakları Bildirgesi, Biyotıp Sözleşmesi ve diğer uluslararası ve ulusal düzenlemeler analiz edilmiştir. Olgu incelemesi olarak, genetiği değiştirilmiş ilk bebeklerin dünyaya gelmesine neden olan ve dünyada genetik müdahale tartışmalarını derinden etkileyen He Jiankui vakası hukuki ve etik açıdan incelenmiştir. Ayrıca, genetik seleksiyonun toplumsal ve kültürel yansımalarını tartışmak amacıyla “Gattaca filmi incelenmiştir.

Bulgular:

Analizler, CRISPR-Cas9’un bilim dünyasında çığır açan bir teknoloji olduğunu, fakat insan embriyolarına yönelik müdahalelerde etik ve hukuki açıdan ciddi riskler doğurduğunu, insan onuru ve ayrımcılık yasağı ilkeleriyle çeliştiğini ortaya koymaktadır. He Jiankui olayı, bilimsel keşiflerin sınır tanımaz hevesi ile insan hakları ve etik ilkeler arasındaki kırılgan dengeyi gözler

önüne sermiştir. *Gattaca* filmi ise, genetik müdahalenin öngörüsüz bir şekilde toplumsal eşitsizlikleri derinleştirebileceğini, bireylerin “genetik kaderleri” üzerinden ayrımcılığa uğrayabileceğini simgesel olarak anlatmaktadır.

Tartışma:

Tasarım bebek teknolojileri yalnızca bireysel etik ihlaller değil, aynı zamanda yapısal adalet sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Bu uygulamalar, yeni bir biyolojik elit sınıf yaratma riski taşımakta ve insan hakları hukukunun gelecek kuşakların korunmasına ilişkin hükümlerini ihlal etme potansiyeline sahiptir. Bu çalışma, insan hakları perspektifinden hareketle, genetik teknolojilerin sınırlarının yeniden çizilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Sonuç:

Çalışma, gen düzenleme teknolojilerinin kontrolsüz kullanımının hem etik hem hukuki düzlemde ciddi riskler barındırdığını göstermektedir. He Jiankui vakası ve kültürel temsil analizleri, daha katı uluslararası düzenlemelerin, şeffaf denetim mekanizmalarının ve toplumsal tartışmaların gerekliliğini vurgulamaktadır. Genetik müdahaleler, insanlık onuru, ayrımcılık yasağı ve gelecek kuşakların hakları üzerinde derin etkiler yaratma potansiyeline sahiptir. Bu nedenle, geleceğe yönelik olarak embriyo gen düzenlemesine dair bağlayıcı nitelikte küresel uluslararası standartların güçlendirilmesi, araştırmaların bağımsız etik kurullar ve kamu otoriteleri tarafından denetlenmesi ve ihlal durumlara dair yaptırımlar düzenlenmesi kritik önem taşımaktadır. Sonuç olarak, tasarım bebek uygulamalarının geleceği yalnızca teknolojik ilerlemeyle değil, aynı zamanda hukukun, etiğin ve toplumsal değerlerin birlikte yönlendirmesiyle şekillenecektir.

Çocuk Adına Karar Vermede Yeni Tıbbi Yaklaşımlar

Ayşe Zerrin Güler, Gürkan Sert

Bildiri Özeti:

Çocuğun karar alma süreçlerine aktif katılım hakkı, çocukların özerklik haklarını destekleyen, korunan obje olmaktan çıkarılarak, kararlarda etkili olmalarını amaçlayan, yaşı ve olgunluğu doğrultusunda çocuğun görüşlerinin dikkate alındığı, çocuğun üstün yararının gözetildiği, BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile evrensel düzeyde tanınan, uluslararası bir haktır. Bu pedagojik bir yaklaşım ya da lütuf değil yasal ve etik bir sorumluluktur.

Çocuğun kararlara etkili katılımının sağlanabilmesi için temel gereklilikler, sürecin şeffaf ve bilgilendirici olması, gönüllülük esasına dayanması, saygılı, ilgili, çocuk dostu, kapsayıcı, yetişkin eğitimi ile desteklenmiş, emniyetli ve hesap verilebilir olmasıdır.

Avrupa Konseyi, hakkı somutlaştırmak amacıyla kapsamlı kılavuzlar ve tavsiye kararları yayımlamaktadır. 2012 tarihli Tavsiye Kararının yanı sıra, Avrupa Konseyi tarafından 2020 yılında hazırlanan "Çocuk Katılımı El Kitabı"nda, "Alan, İfade, Dinleyici ve Etki" unsurları kavramsal olarak ele alınmıştır. Avrupa Konseyi tarafından 2024 yılında yayımlanan Kılavuz, sağlık çalışanlarına ve diğer profesyonellere yardımcı olmayı, karar alma sürecine çocukların aileleri ile birlikte katılımını sağlamayı ve bu alandaki uygulamaları geliştirmeyi hedeflemektedir.

Kılavuz'da Ortak Karar Alma Modeli önerilmektedir. Bu modelde, çocukların geliştirmekte olan yeteneklerine, ebeveynlerin otoritelerine ve sağlık profesyonellerinin bilgi ve uzmanlığına saygı duyan ortak karar vurgulanmaktadır. Bu yeni yaklaşımda çocuklar ve yetişkinler birlikte çalışmaktadır. Bu süreçte sağlık çalışanlarının düzenli eğitim alarak iletişim becerilerini geliştirmeleri, bu amaçla çocuklarla oyun oynamaları önerilmektedir.

Kılavuzda çeşitli ülkelerdeki sağlık hizmetlerinde çocuk haklarına ilişkin düzenlemelere ve uygulama örneklerine yer verilmiştir. Hasta çocuklara hakları ve hastalıkları ile ilgili eğitimler

verilmesi belirtilmektedir. Çocuklarla güvenli iletişim için yapılması gerekenler örneklendirilmektedir. Çocuğun yeteneklerinin ve anlama yetkinliğinin değerlendirilebilmesi için kriterlerin belirlendiği kaynaklar önerilmektedir.

Kültürel çeşitliliğin giderek daha önem kazandığı hastane ortamlarında kültürel arabuluculuk kavramına dikkat çekilmektedir. Çocuklara yönelik iyi sağlık hizmeti uygulamaları için profesyonellerin uygun bilgi ve beceriye sahip olması, çocukların söz ve davranışlarının ciddiye alınması, karar için desteklenmeleri, kolay anlaşılır şekilde bilgilendirilmeleri ve çocuğun kısa ve uzun vadeli yararının gözetilmesi gerekliliği ile gizlilik hakkı vurgulanmaktadır.

Reşit olmayan kişinin tedavinin reddini ifade etmesi durumunda ebeveyn otoritesinin öncelik hakkı Fransa uygulamasından alıntılanmıştır. Kılavuzda standartların uygulanması veya uygulanmaması durumundaki vaka örneklerine de yer verilmektedir.

Sözlü bildirimizde, Avrupa Konseyi tarafından 2024 yılında yayımlanan Kılavuzdaki yenilikler ile Oviedo Sözleşmesi hükümleri ışığında, ulusal düzenlemelerin karşılaştırıldığı, çocuğun etkili ve anlamlı katılımının etik ve yasal açıdan değerlendirilmesi yapılacaktır.

Rinoplasti Ameliyatlarında Sınırlarda Etik ve Yasal Sorunlar

Anıl Burak Gül, Berk Gürpınar, Gürkan Sert

Bildiri Özeti:

Rinoplasti cerrahilerinde de diğer tüm cerrahi girişimlerde olduğu gibi gerekli tüm önemlerin alınmasına rağmen operasyon sırasında ya da sonrasında hastanın zarar görmesi ya da beklentisinin karşılanmaması ile sonuçlanacak istenmeyen durumlarla karşılaşılması mümkündür. Rinoplasti girişimlerinde hekimin tıp bilimi ve uygulaması kapsamında hastaya zarar verebileceğini bildiği girişimler de hastalar tarafından talep edilebilmektedir. Örneğin büyümeyi sağlayan kıkırdakların henüz olgunlaşmamış olduğu yaşlardaki çocuklar ve yasal temsilcileri güzelleştirme amaçlı rinoplasti talebinde bulunabilmektedir. Dahası yetişkin hastalar “daha güzel görünen” bir burna sahip olmak için burun deliklerinin küçültülmesini talep edebilmektedir. Ayrıca rinoplasti ameliyatı olup burnunda oluşan geçici asimetriden rahatsız olup bunun düzelmesi gereken süreyi beklemeden düzeltme operasyonu yapılmasını ısrarla talep eden hastalar da olabilmektedir. Hekimlerin talep edilen işlemleri etik ve yasal nedenlerle yapmaktan çekindikleri bu işlemlerin yapılması için ısrar eden zararlar konusunda aydınlatılmalarına rağmen işlemlere onam vermek istediklerini beyan eden hastalar olabilmektedir. Bu talepler, özerklik ve zarar vermeme ilkeleri bağlamında hastalara nasıl yaklaşılacağı konularında hekimleri önemli etik ve yasal sorunlar ile karşı karşıya getirmektedir. İlk örnekte olduğu gibi çocuk adına alınan kararlarda çocuğun zarar görmemesi ve özerkliği konuları durumu daha da karmaşık hale getirmektedir. Yetişkinlerin talepleri de özellikle bu gibi girişimlerde hastaların taleplerinin sınırları konusunun tartışılmasını gerektirmektedir.

Sözlü bildirimizde yukarıda bildirilen hastaya zarar verme olasılığı olan girişimlerle ilgili örnek 3 olaya yer verilerek her olayın hastanın özerkliğine saygı ve zarar vermeme ilkeleri bağlamında etik incelemesinin yanı sıra bu gibi taleplerin karşılanmasının hekimlerin mesleki yükümlülükleri bağlamında getireceği yasal sorunlara da yer verilecektir.

Hekimin Sağlık Hizmetinin Finansmanındaki Rolü: Hukuka mı Uygun, Etiğe mi Uygun Davranmalı?

Fatma Zehra Öztekin Çelebi, Serap Şahinoğlu Kuş

Bildiri Özeti:

Giriş:

Sağlık hizmetlerinin finansmanı, yalnızca teknik ve idari bir süreç değil aynı zamanda etik sorumlulukların da yoğunlaştığı bir alandır. Hekim, bir yandan bireysel olarak hastasının yararını gözetmekle yükümlüdür, diğer yandan da sınırlı sağlık kaynaklarının etkin ve adil kullanımına katkıda bulunması beklenir. Bu durum, özellikle göçmen ve mülteci hastaların tedavi süreçlerinde daha belirgin hale gelir. Çünkü burada yalnızca klinik kararlar değil, aynı zamanda sistemin finansal kuralları da devreye girmektedir.

Amaç:

Bu sunumun amacı, göçmen bir çocuk hastanın sevk sürecine ilişkin resmi yazışmadan hareketle hekimin sağlık hizmetleri finansmanı karşısındaki rolünü tartışmak ve hukuki düzenlemeler ile etik değerler arasında yaşanan çatışmaları görünür kılmaktır. Özellikle hekimin doğrudan finansmandan sorumlu olmamasına rağmen kararlarının finansal sonuç doğurması üzerinde durulacaktır.

Yöntem:

Resmi yazışma vaka incelemesi yöntemiyle analiz edilmiştir. Hekimin sevk kararına ilişkin süreç, ilgili kanun ve mevzuatların sunduğu hukuki çerçeve ile temel etik ilkeler ve metinler ışığında değerlendirilmiştir. Böylece hukuki normlarla etik sorumlulukların nerede örtüştüğü ve nerede çatıştığı ortaya konmuştur.

Vaka:

Vaka, kendi yaşadığı ilde tedavisinin devamı için sevk talep eden bir göçmen hastaya dair yürütülen idari yazışmaları konu almaktadır. Yazışmalar, hekimin sevk kararı ile finansal

yükümlölüklerin doğrudan ilişkilendirildiğini göstermektedir. Hukuken sağık hizmetlerinin kapsamı ve finansmanı ilgili kanunlar ve tebliğlerle belirlenmiş olup, SGK ile sözleşme kurum düzeyinde yapılmaktadır. Hekim bireysel olarak sözleşmenin tarafı değildir; ancak kurumun işleyişi gereğı Sağık Uygulama Tebliğine uygun davranmakla yükümlüdür. Bu nedenle hekimin finansmana dair sorumluluğı doğrudan değil, dolaylıdır. Etik açıdan ise hekim hem yararlılık hem de adalet ilkesi doğrultusunda hareket etmek zorundadır. Hastasının yararını gözetirken, aynı zamanda toplumsal kaynakların sürdürülebilirliğini dikkate almalıdır.

Sonuç:

Bu vaka, hekimin sağık hizmetlerinin finansmanında doğrudan yükümlü olmadığını, ancak kararlarının dolaylı etkileri nedeniyle sorumluluk taşıdığını göstermektedir. Hukuki çerçeve hekimin davranışlarını sınırlarken, etik sorumluluklar onu hasta yararı ve toplumsal adalet arasında denge kurmaya yöneltir. Hekimin asli görevi finansman yükünü taşımak değil, tıbbi karar verici olarak hastasının yararını ve kaynakların adil kullanımını gözetmektir.

Sağlık Hizmetlerinde Tanıtım ve Bilgilendirme Faaliyetleri Hakkındaki Yönetmelik’e Göre Cezai İşlem Uygulanan Kararların İncelenmesi

Tutku Ekiz Kavukoğlu, Meltem Doğan, Gürkan Sert

Bildiri Özeti:

Amaç:

Sağlık hizmetlerinin tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri, hasta güvenliğini, etik ilkeleri ve halk sağlığını koruma gerekliliği nedeniyle yasal düzenlemelerle sıkı bir denetime tabidir. Bu bağlamda, Sağlık Hizmetlerinde Tanıtım ve Bilgilendirme Faaliyetleri Hakkındaki Yönetmelik önemli bir dönüm noktası teşkil etmektedir. Araştırmada söz konusu yönetmelik yürürlüğe girdiğinden itibaren T.C. Ticaret Bakanlığı Reklam Kurulu tarafından sağlık kuruluşlarına ve sağlık profesyonellerine bu yönetmelik kapsamında uygulanan cezai işlemlerin analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem:

Sağlık Hizmetlerinde Tanıtım ve Bilgilendirme Faaliyetleri Hakkındaki Yönetmelik’in yürürlüğe girdiği tarih olan 29 Temmuz 2023’ten 12 Haziran 2025 tarihine kadar T.C. Ticaret Bakanlığı Reklam Kurulu tarafından bu yönetmeliğe aykırı olduğu gerekçesiyle 528 cezai işlem uygulanmıştır. Bunların 24’ü internet sitelerine veya TV kanalarına verilmelerinin yanı sıra örtülü reklam başlığı altında olmaları nedeniyle incelemeye dahil edilmemiştir. Kalan 504 karar; hasta görüntüsü kullanımı, öncesi-sonrası fotoğraf kullanımı, gerçek dışı beklenti yaratma durumu, tedavi yönteminin risklerine yer vermeme durumu, kampanya bilgisi paylaşma durumu, ücretsiz hizmet bilgisi paylaşma durumu, tanıtımı yapılan hizmet türünü vermeye yetkili olmama durumu, hasta yorumlarına yer verme durumu, benzer alanda faaliyet gösteren diğer sağlık hizmeti sunucularından üstün tutmaya yönelik ifadelerin kullanım durumu açısından incelenmiştir.

Bulgular:

Cezaların %62,7'sinde reklamı durdurma kararı verilmiştir. Reklamların %52,4'ünün yayınlandığı mecranın sosyal medya olduğu görülmüştür. Şikâyet edilen kişi ve kurumların dağılımına bakıldığında %52,5'nin doktor olduğu saptanmıştır. Reklamların %36'sında hasta görüntüsü, %33,7'sinde öncesi-sonrası fotoğraf kullanıldığı; %66,5'inde gerçek dışı beklenti yaratıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca reklamların %49,2'sinde tedavi yönteminin risklerine yer verilmediği; %24'ünde ise hasta yorumlarına yer verildiği gözlemlenmiştir. Yanı sıra ceza alan kişi ve kurumların %32,7'sinin tanıtımını yaptıkları hizmet türünü vermeye yetkili olmadığı görülmüştür.

Sonuç:

Söz konusu yönetmelik, sağlık hizmeti sunucularını ve profesyonellerini, özellikle sosyal medya gibi denetimi zor mecralarda, hasta mahremiyetini ihlal eden, gerçeği yansıtmayan ve etik olmayan tanıtım yöntemlerinden uzak durmaya zorlamıştır. Reklam kurulu kararları, sağlıkta tanıtım ve bilgilendirme faaliyetlerinin etik ve yasal sorumluluk gerektiren, hastaların doğru ve tarafsız bilgi alma hakkının önceliklendirilmesi gereken bir alan olduğunun altını çizmektedir. Mevzuata uyumun artırılması için sağlık profesyonellerine ve kurumlara yönelik bilgilendirme ve farkındalık çalışmalarının önemi devam etmektedir

Tema: Diğer Konular

Nadir Hastalığı Bulunan Öğrencilerin Eğitime Erişimi ile İlgili Durum Konusunda Velilerin Görüşlerinin Belirlenmesi

Melek Okur, Gürkan Sert

Bildiri Özeti:

Amaç:

Sözlü bildirimizde velilerinin gözüyle nadir hastalıkla yaşayan çocukların eğitime erişimi ile ilgili durumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem:

Araştırmada Çalışma niteliksel özellikte bir çalışma olup, olgu bilim ve durum çalışması desenlerini içermektedir. Nadir hastalığı olan öğrencilerin velileri arasından rastgele yöntemle seçilen 5 veli ile yüz yüze yarı yapılandırılmış soru formu ile ortalama 45 dk süren görüşmeler kaydedilmiştir. Kayıtlar deşifre edilerek iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı okunarak temalar oluşturulmuştur.

Bulgular:

Araştırma sonunda “olumlu idare ve öğretmen tutumları”, “idare öğretmen duyarsızlığı”, “okula gidip gelme koşulları ve okuldaki koşullar”, “sağlık durumunun okul başarı durumuna etkisi”, “sosyalleşme sorunları” beş ana tema belirlenmiştir. Bu temalar altında aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Olumlu idare ve öğretmen tutumları öğrencinin okulla ilişkisini kuvvetlendirmektedir. Ancak çocuğun okula ulaşımındaki engeller, okulların fiziksel koşullarının uygun olmaması sorunları çocuğun sağlık durumu nedeniyle okula devamlılığının az olmasıyla birleşince çocuğun akademik gelişimi gerilemektedir. Ayrıca idareci ve öğretmenlerin nadir hastalıklar ile ilgili bilgi eksiklikleri, nadir hastalığı olan çocukların diğer çocuklarla benzer davranışlar gösterememesi, diğer çocuklara hastalık bulaştıracakları kaygıları, damgalama ve ayrımcılığa neden olarak bu

çocukların akranlarından izole olarak ciddi sosyalleşme sorunları yaşamasına zemin hazırlamaktadır.

Tartışma:

Her çocuğun uygun koşullarda eğitime erişim hakkı bağlamında eğitim sistemlerinin ve tesislerinin alt yapısının nadir hastalıkla yaşayan çocuklara uygun hale getirilmesi bir zorunluluktur. Bu sistemsel hazırlıkla beraber idareci ve öğretmenlerin idarecilerin ve öğretmenlerin kişisel tutumları da nadir hastalıkla yaşayan bireylerin eğitime erişimini güçleştirmektedir. Bu çerçevede çocukların velileri ile okullar arasında çocuğun sağlık durumunun eğitim önünde oluşturacağı engellere karşı önlemlerin prosedürel bir ilişki ağı ile de kurulması önemlidir.

Sonuç:

Araştırmamız nadir hastalıklarla yaşayan çocukların eğitim hakkına erişiminin sağlanması için okula ulaşım, okulun alt yapı koşullarının uygun hale getirilmesi gerektiğini göstermiştir. Ayrıca idareci ve öğretmenlerin konuya ilişkin tutumlarını değiştirecek ve duyarlılığını artıracak eğitim ve bilgilendirmelerin önemli bir ihtiyaç olduğunu göstermiştir.

Yapay Zekanın Sağlık Hukuku ile Kesişimi: Sağlık Meslek Mensuplarının Suçu Bildirim Yükümlülüğü Yönünden Değerlendirilmesi

Alev Özeroğlu, Gürkan Sert

Bildiri Özeti:

Sağlık meslek mensupları ve hekimler, mesleklerinin bir gereği olarak yalnızca hastaların teşhis ve tedavileriyle ilgili bilgileri değil, bu bilgilerin kaynağını oluşturan özel yaşamlarına ilişkin bilgilere de vakıf olmaktadır. Dolayısıyla yalnızca “özel nitelikli kişisel veri” sayılan sağlık verileri değil, bu verilerin dayanağını oluşturan diğer bilgileri de mesleklerinin icrası sırasında öğrenmektedirler. Bu kapsamda bazı durumlarda dolaylı biçimde öğrendikleri, bazı durumlarda ise doğrudan tanıklık ettikleri olaylar yönünden herhangi bir suçu öğrenmekte ve bununla ilgili olarak bildirim yükümlülüğü altında olmaktadır.

Suç tipiyle gelen bu yükümlülük, beraberinde bazı etik sorunları da getirmektedir. Hekim- hasta ilişkisi, etik ilkeler doğrultusunda aynı zamanda hekime sır saklama yükümlülüğünü de yüklemektedir. Bu yükümlülük, hastanın hekimle arasında doğacak veya doğması gereken güven ilişkisinin ve hastanın hekim ile aralarında olan bu ilişkiye güvenerek sağlığıyla ilgili bilgileri paylaşmasının dayanağı olan bir etik değeri ifade etmektedir. Diğer bir deyişle hastanın kendisiyle paylaştığı bilgileri hekimin üçüncü kişilerle paylaşması, hekim yönünden bir etik ihlal oluşturduğu kadar, şartları varsa, kişisel verilerin ihlali bakımından da suç oluşturabilecektir. Gerek etik yönden, gerekse ceza sorumluluğu yönünden kendisiyle paylaşılan veya doğrudan öğrendiği veya deneyimlediği bilgileri paylaşamayacak olan hekim, aynı zamanda suçu bildirme yükümlülüğü altındadır. Bu durum, hem değerlerin çatışması sonucu doğurmakta; hem de bazı durumlarda hekimin nasıl ve ne şekilde davranması gerektiğinin, özellikle suç oluşup oluşmadığının belirlenmesinde güçlük çekilen durumlar yönünden soru işaretli hale gelmektedir. Bu yükümlülükler arasında kalan sağlık meslek mensuplarının bildirim konusunda uygulamada yaşadığı veya yaşayabileceği tereddütler ise, teknolojinin gelişimiyle, halihazırda tartışmalı olan yapay zekanın sorumluluğunun tartışılması gerektiği

uygulamaların varlığı halinde de artabilmekte; ortaya çıkacak yeni tereddütleri ve sorunları da beraberinde getirmektedir.

Bildiri içeriğinde literatürde yapılan araştırma ve çalışmalar incelenerek, yapay zeka kullanımı ile ortaya çıkan ve hekimin suçu bildirme yükümlülüğüne etki edebilecek etik ve hukuksal sorunlar ele alınacaktır. Araştırmamız kapsamında, hekimin, hastalığı ve teşhis ve tedavisi sırasında suç işlendiği veya bir suçun söz konusu olabileceği vakalarda yapay zeka kullanımının ne kadar etkisi olduğu sorusuna etik ve hukuk boyutuyla çözüm aranmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda, yapay zeka uygulamalarını kullanarak etkilenen veya herhangi bir suçun işlenme biçimini öğrenerek suç işleyen hastanın tedavisinde, bu durumu farkedenden doktorun (intihar, uyuşturucu kullanımı ve diğer) suçu bildirme yükümlülüğünü yerine getirirken, süreçte yapay zekanın yer almasının bu bildirim yükümlülüğünü nasıl etkileyeceğinin üzerinde durulacaktır. Bu bildirimin dayanak noktası olan suçun bir yapay zeka uygulamasına dayanması ihtimalinde, hekimin nasıl bir yol izlemesi gerektiği, ceza hukuku ve etik bakışıyla incelenecektir.

Sarsılan Zihinler, Sarsılan İlkeler: Afetlerde Psikiyatrik Bakımın Etik Yüzü

Meltem Doğan, Gürkan Sert, Çiğdem Şen Tepe

Bildiri Özeti:

Afet ve olağanüstü durumlar, sağlık sistemlerinin kapasitesini zorlayarak toplumun tüm kesimlerini etkilemekte, psikiyatrik hastalar gibi savunmasız gruplar için ise hem fiziksel hem de ruhsal açıdan ek riskler ortaya çıkarmaktadır. Olağan koşullarda dahi çok boyutlu güçlükler içeren psikiyatrik bakım, afet sonrası dönemde fiziksel altyapının zarar görmesi, ilaç ve personel yetersizliği, iletişim ve koordinasyon sorunları gibi etmenlerle daha da karmaşık bir hâle gelmekte; bu süreçte sağlık çalışanları mesleki sorumlulukları ile kendi insani ve etik değerleri arasında zorlayıcı ikilemler yaşamaktadır. Bu çalışma, afet ve diğer olağanüstü durumlarda psikiyatrik hastalara bakım veren sağlık çalışanlarının karşılaştıkları etik sorunları tıp etiği ilkeleri (özerklik, yararlılık, zarar vermeme ve adalet) çerçevesinde ortaya koymayı ve tartışmayı amaçlamaktadır. Ulusal ve uluslararası kaynakları kapsayan bir literatür taramasına dayalı olarak yürütülen çalışmada, afet ortamında psikiyatrik bakımda öne çıkan etik sorun alanları; tedaviye erişim ve kaynakların adil dağıtımı, kısıtlı koşullarda aydınlatılmış onam ve özerklikten sapmalar, gönülsüz/zorlayıcı uygulamalar ve güvenlik önlemleri, mahremiyet ve gizliliğin korunması, bakım sürekliliğinin sağlanması ve profesyonel yükümlülük ile kişisel güvenlik arasındaki gerilim başlıkları altında tematik olarak incelenmektedir. Elde edilen bulgular, afet bağlamında psikiyatrik bakımın yalnızca klinik değil aynı zamanda yoğun etik değerlendirme gerektiren bir alan olduğunu göstermekte; etik rehberlerin güçlendirilmesi, destekleyici kurumsal etik iklimin geliştirilmesi ve sağlık çalışanları için afet odaklı etik eğitim programlarının oluşturulmasının önemine işaret etmektedir.

Psikocerrahi Yöntemi Olarak Frontal Lobotomi: Bir Tıp ve Etik Mirası

Sait Şirazi, Serdar Şirazi

Bildiri Özeti:

Psikocerrahi, zihinsel bozuklukları tedavi etmek amacıyla beynin belirli bölgelerine cerrahi müdahalede bulunulmasını içeren tartışmalı bir tıp alanıdır. Bu alandaki en bilinen ve etik açıdan en çok sorgulanan prosedürlerden biri, 1936'da Portekizli nörolog Egas Moniz tarafından geliştirilen frontal lobotomidir (veya lökotomi). Frontal lobların beyaz cevher yollarını keserek beynin prefrontal bölgesi ile diğer kısımları arasındaki bağlantıları yok etmeyi amaçlayan bu yöntem, şizofreni gibi ciddi psikiyatrik rahatsızlıklar için geliştirilmiştir. O dönemde, antipsikotik ilaçların henüz mevcut olmaması ve akıl hastanelerindeki hasta sayısının artması gibi faktörler, lobotominin hızla yayılmasına zemin hazırlamıştır.

Moniz'in bu çalışması, 1949'da Nobel Fizyoloji veya Tıp Ödülü'ne layık görülmüş ve bu durum, yöntemin uluslararası alanda popülerliğini artırmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde Walter Freeman ve James Watts, Moniz'in tekniğini geliştirmiş ve Freeman, daha sonra "transorbital lobotomi" adı verilen, bir buz kıracağına benzer aletle göz çukurundan girilerek yapılan daha hızlı ve cerrahi uzmanlık gerektirmeyen bir versiyonunu yaygınlaştırmıştır. Bu prosedür, anksiyete ve gerilimi azaltma, hastaları daha sakin ve yönetilebilir hale getirme gibi iddia edilen faydalarına rağmen, kişilikte kalıcı ve ciddi hasarlara yol açmıştır. Hastalarda apati, ilgisizlik, inisiyatif kaybı, duygusal küntleşme ve zihinsel bozulma gibi "frontal lob sendromu" olarak bilinen yan etkiler sıkça gözlemlenmiştir.

1950'lerde klorpromazin gibi ilk etkili antipsikotik ilaçların keşfi, lobotominin popüleritesini hızla düşürmüştür. Prosedürün bilimsel titizlikten yoksun olması, öngörülemeyen sonuçları ve yol açtığı ciddi kişilik değişiklikleri, hem tıp camiasında hem de kamuoyunda yoğun eleştirilere neden olmuştur. Bu tartışmalar, özellikle rıza alınamayan veya savunmasız (örn. kurumsallaştırılmış) hastalara uygulanması nedeniyle ciddi etik ve hukuki sorunları gündeme getirmiştir. Birçok ülke, psikocerrahinin uygulanmasını kısıtlayan veya yasaklayan özel yasal düzenlemeler yapmıştır. Günümüzde frontal lobotomi artık uygulanmayan bir yöntem olarak tıp tarihine geçmiş olsa da, bıraktığı tıp ve etik mirası, hasta hakları, bilgilendirilmiş onam ve beyne yapılan müdahalelerin düzenlenmesi konularında önemli dersler sunmaya devam etmektedir.

Hukuk Kuralları ve Uygulamasında Tıbbi Etik

Zeynep Şişli

Bildiri Özeti:

Hukuk kuralları, devlet gücü ile uygulanan yasal yaptırımlarla güvence altına alınma niteliğiyle diğer toplumsal davranış kurallarından ayrılır. Uygulaması kişi hakları ve yaşamı üzerinde etkili olan hekimlik ve hukukçuluk başta olmak üzere bazı meslekler için kabul edilmiş meslek ahlak kuralları/etik kurallar ise özellikle yasalarla belirlenen kurum ve kuruluşlar tarafından düzenlendiğinde veya doğrudan hukuki düzenlemelere konu olduğunda hukuki yaptırım içeren yargı kararlarının dayandığı hukuk kaynakları arasında yer alır. Bu kapsamda tıbbi etik ilkeler, Türk Hukukunda başta uluslararası düzeyde Avrupa Konseyi İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi ve ulusal düzeyde Hasta Hakları Yönetmeliği ve Türk Tabipleri Birliği Hekimlik Meslek Etiği Kurallarının temelini oluşturan değerler dizgesi olarak, gerek kötü tıbbi uygulama(malpraktis), gerek sağlık hakkı ile ilgili diğer uyuşmazlıklarda yargı kararlarının hukuki dayanaklarını oluşturmaktadır. Türk Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin sağlık hizmeti ile ilgili başvurularda verdikleri kararlarda, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde düzenlenen yaşam hakkı başta olmak üzere özel yaşamın ve kişisel verilerin korunması, ayrımcılık yasağı ve adil yargılama gibi temel haklar irdelenirken, dava konusu uyuşmazlıkların niteliği gereği sağlık hukuku mevzuatı ve hasta hakları ile ilgili düzenlemelerin tıbbi etik ilkeler ile ilişkisi içinde göz önüne alındığı görülmektedir. Bu çalışmada tıbbi etiğin, uluslararası ve ulusal hukuk kurallarına yansımaları ile mahkeme kararlarında ifadesini bulan devletin ve hekimlerin hukuki sorumluluklarına etkisi irdelenmeye çalışılmıştır. Çalışmada yazılı kaynakların; mevzuat, yargı kararları ile literatürün taranması ve içerik analizi yöntemleri kullanılmıştır. Sağlık yaşamın kaynağı olduğu bakış açısıyla, yaşam hakkı açısından tıbbi etiğin önemi ve gerek yazılı kurallar (sağlık mevzuatı), gerek uygulama (yargı kararları) üzerinde etkisi: bu bağlamda tıbbi etik kuralların ihlali halinde söz konusu olabilecek tazminat, ceza ve disiplin hukuku kapsamındaki yaptırımlar, bir diğer deyişle tıbbi etik ile hukuki sorumluluk arasındaki ilişki, yargı kararlarından örneklerle tartışılmaya çalışılmıştır.

Sözlü Bildiri Özetleri

29 Kasım

Tema: Çoklu Krizler

Adölesanlarda Hasta Özerkliği ve Aile Merkezli Yaklaşım: Etik Bir Vaka İncelemesi

Alara Er, Fatma Zehra Öztekin Çelebi

Bildiri Özeti:

Amaç:

Adölesanlar, çocukluk ile erişkinlik arasında özgün bir konuma sahiptir. Kronik veya palyatif hastalığı olan adölesanlarda tedaviye katılım, bilgilendirilme ve özerklik haklarının uygulanması kimi zaman belirsiz kalmaktadır. Bu çalışmada, hem ulusal hem de uluslararası düzenlemeler ışığında adölesanların bilgilendirilme hakkı ele alınmış, onkolojik bir vaka örneği üzerinden etik sorunlar değerlendirilmiştir. Hedef, hasta etiği ilkeleri arasındaki dengeyi incelemek ve vaka bazında bir ilkenin diğerine üstün tutulmasının hasta yararına hizmet edip etmediğini sorgulamaktır.

Yöntem:

Değerlendirme kapsamında Türkiye’de yürürlükte olan Hasta Hakları Yönetmeliği ve Türk Medeni Kanunu’nun ilgili maddeleri; uluslararası düzeyde ise Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (CRC), UNESCO Biyoetik Evrensel Deklarasyonu ve “olgun küçük/Gillick yetkinliği” yaklaşımı ele alınmıştır. Tartışma, çağdaş biyoetikte temel alınan dört ilke (özerklik, yararlılık, zarar vermeme ve adalet) çerçevesinde yürütülmüştür.

Vaka Sunumu:

15 yaşındaki erkek hastaya mide adenokarsinom tanısı konmuştur. Mide adenokarsinomunun kötü prognozlu ve düşük sağkalımlı seyri nedeniyle, aile hastaya daha iyi prognoza sahip olan mide lenfoması olduğunu söylemeyi tercih etmiştir. Anne ve babanın bu karardaki amacı, hastanın moralini yüksek tutmak ve tedaviye uyumunu sağlamaktır. Ancak bu yaklaşım, adölesanın özerklik hakkı ile yararlılık ilkesi arasında bir etik çatışma doğurmuştur.

Sonuç:

Adölesan hastaların bilgilendirilme sürecinde bilişsel gelişim düzeylerinin dikkate alınması ve orantısal düzeyde tedavi sürecine dahil edilmeleri etik açıdan önemlidir. Türkiye’de pediyatrik hasta haklarının pratiğe geçirilmesinde aile merkezli tutumlar kültürel olarak öne çıkarken, uluslararası etik yönergeler bireysel özerkliği esas almaktadır. Bu vaka, kısa vadeli yarar ile uzun vadeli otonomi arasında kurulması gereken dengeyi vurgulamaktadır. Sonuç olarak adölesanların bilgilendirilmesi kademeli, yaşa uygun ve kültürel bağlama duyarlı biçimde yapılmalıdır.

Etik Beyan:

Kişisel verilerin korunması amacıyla hasta ile ilgili tanımlayıcı unsurlar dışındaki ayrıntılar değiştirilmiştir. Vakanın sunulması için Ankara Etlik Şehir Hastanesi Çocuk Onkoloji Bölümü’nden onam alınmıştır.

Çocuk ve Ergen Psikiyatrisinde Damgalanma İlişkili Etik Baskıları Anlamaya Yönelik Kuramsal Bir Çerçeve

Sarper İçen, Arif Hüdai Köken

Bildiri Özeti:

Bu çalışma, çocuk ve ergen psikiyatrisinde damgalanmanın (stigma) klinisyenler üzerinde yarattığı etik baskıları kavramsal düzeyde tartışmakta ve bu baskıların anlaşılabilmesi için dört kuramsal yaklaşım (ilkecilik (principlism), ahlaki sıkıntı (moral distress), damgalanma kuramı ve çocuk hakları) perspektifiyle bütünleştirmektedir. Bu kuramsal çerçeve, damgalanmanın bireysel önyargıların ötesinde, sağlık, eğitim ve toplumsal sistemlere gömülü yapısal bir güç olarak nasıl etik ikilemler doğurduğunu açıklamaktadır. İlkecilik modeli, özerklik, yararlılık, zarar vermeme ve adalet ilkeleri aracılığıyla etik karar süreçlerini yapılandırır. Ancak ailelerin “etiketlenme korkusu” nedeniyle tanı veya tedavi bilgilerinin gizlenmesini istemesi, bu ilkelerin çatışmasına yol açar. Ahlaki sıkıntı kuramı, bu tür çatışmalarda klinisyenin doğru olduğunu bildiği eylemi dışsal baskılar nedeniyle gerçekleştirememesinin yarattığı içsel gerilimi tanımlar. Zamanla bu durum profesyonel bütünlük, özsaygı ve mesleki dayanıklılık üzerinde yıpratıcı etkilere neden olur. Damgalanma kuramı, etik baskıların sosyolojik temellerini ortaya koyar. Goffman’ın “itibarsızlaştırma” kavramı ile Link ve Phelan’ın “etiketleme–ayırıştırma–statü kaybı” modeline göre, psikiyatrik tanıları bireyleri dışlayıcı toplumsal kategorilere dönüştürebilir. Bu yapısal süreç, klinisyeni de dolaylı biçimde baskı altında bırakır. Son olarak, çocuk hakları yaklaşımı, bu etik sorunları Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Engelli Hakları Sözleşmesi bağlamında değerlendirir. Damgalanma, yalnızca etik bir sorun değil, aynı zamanda ayrımcılığa karşı korunma hakkının ihlalidir. Bu noktada hukuki sorumluluk; damgalanmaya yol açan tanıyı koyan ve tedaviyi uygulayan hekimde mi, damgalanmayı üreten toplumsal kültürde mi, yoksa psikiyatrik tanıya sahip bireylerin haklarını yeterince koruyamayan sistemde mi aranmalıdır? Öte yandan çocuklar damgalanmasın diye psikiyatri başvurusunda bulunmamak, tanı alan çocuklara reçete yazılmasına engel olmak çocuğun sağlık hakkının ihmalı sayılmayacak mıdır? Çalışmada ortaya koyulan kuramsal çerçeve, çocuk ve ergen psikiyatrisinde damgalanmanın yalnızca klinik değil, aynı zamanda etik, duygusal ve yapısal düzeylerde ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Konunun önemi, hem çocukların ruh sağlığına erişim hakkının korunması hem de çocuk ve ergen psikiyatrisi alanında çalışan profesyonellerin etik bütünlüğünün sürdürülebilmesi açısından kritiktir.

Vakalarla Hastane Öncesi Acil Sağlık Hizmetlerinde Kriz Yönetimine Etik Bakış

Arif Hüdai Köken

Bildiri Özeti:

Afetler, toplu kazalar, kitlesel göçler ve salgınlar gibi olağandışı durumlar, sağlık sistemlerinin sınırlarını zorlayan, kaynakların hızla tükendiği ve etik ikilemlerin yoğunlaştığı dönemlerdir. Bu süreçlerde hastane öncesi acil sağlık hizmetleri çalışanları hem klinik hem de insani açıdan karmaşık kararlar almak durumunda kalmaktadır.

Bu bildiride vaka örnekleri üzerinden adil kaynak dağılımı, triyaj, hasta mahremiyetinin korunması, ekip içi iletişim ve psikolojik dayanıklılık gibi temel etik konular ele alınacaktır. Ayrıca, hızlı karar verme baskısı altında etik ilkeleri korumanın pratikteki güçlükleri; buna karşın mesleki değerler, ekip dayanışması ve etik eğitimin bu zorluklarla başa çıkmadaki rolü tartışılacaktır. Ele alınacak olan tüm vakalar ulusal haberlere konu olmuş, hastane öncesi acil sağlık hizmetleriyle ilişkili olağandışı durumlarda etik karar alma süreçlerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca kriz dönemlerinde etik farkındalığın yalnızca teorik bir gereklilik değil, mesleki bütünlüğün sürdürülebilmesi için yaşamsal bir unsur olduğu vurgulanacaktır. Hastane öncesi alanda, etik açıdan doğru ve hızlı kararlar alınabilmesi için geliştirilmesi gereken uygulama ve eğitim alanlarına dair öneriler deneyimler temelinde sunulacaktır.

Külün Ardındaki Yaşam: Yangın Sonrası Hayvan Kurtarma Müdahalelerinin Etik Boyutu

Nur Zeynep Biçer, Nigar Yerlikaya

Bildiri Özeti:

İklim değişikliğinin tetiklediği mega yangınlar, yalnızca ekosistemlerin biyofiziksel yapısını değil, aynı zamanda yaban hayatının yaşam hakkını da tehdit etmektedir. Türkiye’de özellikle Ege ve Akdeniz bölgelerinde meydana gelen geniş ölçekli yangınlar hem biyolojik çeşitliliği hem de afet sonrası hayvan kurtarma uygulamalarını kritik bir tartışma alanı haline getirmiştir. Yangın sonrası kurtarma ve rehabilitasyon süreçlerini etik teoriler ışığında inceleyerek literatürdeki boşluğu kapatmayı hedefleyen bu çalışma dört etik teori üzerine inşa edilerek incelenmiştir. Çalışmada Türkiye’de 2021-2025 yılları arasında çıkan orman yangınları sebebiyle Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü’nden resmi kurtarma ve rehabilitasyon verileri, Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF)’nın rehabilitasyon rehberi ve Türkiye’deki sivil toplum kuruluşlarının (HAYTAP, TEMA, WWF-Türkiye vb.) ulaşılabilen saha raporları ve medya haberleri incelenmiş ve Türkiye’deki saha verileri ve müdahale sürecinde ortaya çıkan dört karar düğümünün önceliklendirme, barınak, zamanlama ve salım üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yangın sonrası müdahalelerde en büyük etik gerilimin kaynak sınırlılığı nedeniyle önceliklendirme noktasında yaşandığını tespit edilmiştir. Sonuç olarak, yangın sonrası yaban hayatı müdahaleleri yalnızca insani yardım refleksi değil, aynı zamanda etik temellere dayanan bir ahlaki zorunluluk olarak değerlendirildiği tespit edilmiş ve Türkiye örneğini ele alan bu çalışmanın küresel deneyimlerle karşılaştırarak, afet sonrası müdahalelerin hem bireysel refah hem de ekosistem bütünlüğü açısından daha sistematik ve etik protokollere bağlanması gerektiği belirlenmesinin faydalı olacağı belirlenmiştir.

Pandeminin Gençler Üzerindeki Bilişsel Duyuşsal ve Davranışsal Değişiklikleri

Özden Erdem, Nuriye Değirmen

Bildiri Özeti:

Giriş:

Ergenlik deneyimlerini anlamak; kuşaklar arasındaki tarihsel değişimlere, etik yaklaşımlara odaklanmayı ve halk sağlığı hizmetlerinin bu özellikli gruba göre dizayn edilmesini gerektirir. Düşünceler duyguları, duygular davranışları şekillendirerek bireyleri dönüştürür. COVID-19 pandemisi, ergenlerin günlük rutinlerini ve gelişimsel süreçlerini kökten değiştirerek; okul kapanmaları, sosyal izolasyon ve dijitalleşen eğitim ortamı aracılığıyla genç kuşağı derinden etkilemiş, adölesanlar üzerinde güçlü bir kohort etkisi oluşturmuştur. Bu bağlamda, duygusal dürtülere duyarlılığı yüksek olan gençlerin pandemi sürecinde değişen düşünce, duygu ve davranışlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, literatür taramasına dayalı olarak derleme şeklinde yazılmıştır.

Bulgular:

Gençlerin pandemi dönemindeki düşünce, duygu ve davranışları incelendiğinde; pandemi döneminde adölesanların sağlık, eğitim, kariyer konularında belirsizlikler yaşadıkları salgının süresi ve etkilerinin olumsuz düşüncelere yol açtığı, dikkat dağınıklığı, konsantrasyon güçlüğü ve akademik uyum sorunları yaşadıkları gözlenmiştir.

Duygusal olarak gençler kaygı yaşamış, izolasyonun etkisiyle yaşam doyumunda azalma, depresyon belirtileri gözlenmiştir. Kısıtlamalar, rutinlerdeki değişiklikler gençlerde motivasyon kaybı, öfke, korku, üzüntü, yalnızlık, duygu durum dalgalanmaları oluşturmuştur.

Sağlıklı yaşam biçimi davranışları yönünden ise; gençlerin alışkanlıkları olumsuz etkilenmiş, fiziksel aktiviteleri azalmış, uyku düzenleri bozulmuş, gece uyku süreleri kısılırken, gündüz uyumaları artmıştır. Sağlıksız beslenme, öğün sayısında, atıştırmalarda artış olurken kilo alımları artmıştır. Sosyal izolasyonda kötü oluş arttıkça, sosyal medya bağımlılıkları yükselmiş, derslere katılım, ödev performansları düşmüştür. Öte yandan gençler telefonu yalnızca sağlıksız

başı çıkma aracı olarak değil; aynı zamanda öğrenme, sosyalleşme ve eğlenme aracı olarak da kullanmışlardır. Ayrıca evde geçirilen zamanın artmasıyla aile bağları güçlenmiş, online kurslar aracılığıyla yeni beceriler ve sanat, spor ve müzik alanlarında hobiler kazanmışlardır. Bazı gençler süreci kişisel gelişim için fırsata dönüştürmüş, kendine vakit ayırarak öz farkındalıklarını arttırmışlardır.

Sonuç:

COVID-19'un getirdiği izolasyon ve kısıtlamalar, ergenlerin düşünce, duygu ve davranışlarını olumsuz yönde değiştirerek sağlık, eğitim ve sosyal yaşamlarında aksaklıklara neden olmuştur. Ancak bu zorlu dönemde gençler aile bağlarını güçlendirmiş, olumsuz duygu ve düşüncelere rağmen başa çıkmada yeni beceriler geliştirmişlerdir. Genel eğilim anksiyete ve depresyonun yüksek yönde seyretmesi olsa da, süreci öz kaynaklarını güçlendirmek ve kendini gerçekleştirmek için kullanan gençlerin sosyal izolasyonu avantaja çevirdikleri görülmektedir. Pandemi ergenliği durdurmamış, yalnızca yönünü değiştirmiştir.

Bu süreci başarı ile geçiren gençlerin ise gelecekte bilinçli ve güçlü bireyler olarak topluma liderlik edecekleri, dijital araçları işlevsel olarak kullandıkça yaşamlarımıza farklı bakış açıları sunacakları düşünülmektedir.

Tema: Klinik Etik

Sağlık Profesyonelleri Açısından, Kistik Fibrozis Hastaların ve Hasta Yakınlarının Hastalığı Gizlemesi

Perihan Dikili, Gürkan Sert, Bülent T. Karadağ, Zeynep Reva

Bildiri Özeti:

Giriş:

Araştırmamız, “*Nadir Hastalıklarda Sağlık Hizmetlerine Erişim: Kistik Fibrozis Örneği, Kalitatif Araştırma*” başlıklı doktora tezinin bir kısmından alıntılanmıştır. “Kistik Fibrozis, solunum, gastrointestinal ve genitoüriner sistemleri etkileyen otomozol resesif geçişli olan, bir nadir hastalıktır. Tezimizde, hastalığın gizlenmesiyle ilgili temalar incelenmiştir. Bu başlık altında genel olarak bazı hastaların/yakınlarının hastalığı çocuktan ve toplumdan gizledikleri yönünde veriler elde edilmiştir.

Amaç:

Araştırmamızda, Nadir Hastalıklardan Kistik Fibrozis tanısı almış hasta ve yakınlarının hastalığı neden gizledikleri ile ilgili sağlık profesyonellerinin gözlemlerini yansıtmaktır.

Yöntem:

Araştırmamız, Nitel Araştırma Yöntemlerinden Fenomenolojik Araştırma Yöntemi kullanılmıştır. Katılımcılar, Kistik Fibrozis hastalarıyla çalışan 9 kişiyle (7 hekim, 2 hemşire, 1 psikolog) yüz yüze veya çevrimiçi görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler ses kaydına alınmış ve yazılı metne dönüştürülerek elde edilen metinler ve görüşmeciler notları tematik analiz yöntemiyle analiz edilmiştir.

Bulgular:

Araştırmada verilerin analizi ile 2 ana tema oluşturulmuştur. Bunlar; *Ailenin hastalığı çocuktan gizlemesi, ailenin veya hastanın hastalığı toplumdan gizlemesidir.*

Sonuç:

Kistik Fibrozis özelinde, nadir ve kronik bir hastalığa sahip olan çocuğun sağlık durumunu öğrenme hakkıyla ilgili bir sorun olduğu, ailenin hastalığı çocuktan ve toplumdan saklaması ile ilgili nedenlerle, tanıyı kabul etmeme, damgalanma ve ayrımcılık kaygısı olduğu görülmektedir.

Not:

Perihan Dikili'nin Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nde devam etmekte olan *“Nadir Hastalıklarda Sağlık Hizmetlerine Erişim: Kistik Fibrozis rneği, Kalitatif Araştırma* “başlıklı tezi kapsamında hazırlanmıştır.

Ulusal Organ Nakli Etik Kurulu Öncesi Türkiye’de Akraba Dışı Canlıdan Organ Nakli Uygulamaları: Tarihsel ve Etik Bir İnceleme

Mine Demirsoy, Nurdan Kırımhoğlu

Bildiri Özeti:

Türkiye’de organ ve doku nakli uygulamaları, 1979 tarihli 2238 sayılı Kanun ile yasal zemine kavuşmuş olsa da özellikle akraba dışı canlı vericiden organ nakli uzun yıllar yasal boşluklar ve uygulama belirsizlikleriyle yürütülmüştür (T.C. Resmî Gazete, 1979). Ulusal Organ Nakli Etik Kurulu kurulmadan önce, canlı vericinin alıcıyla olan ilişkisinin yeterince denetlenmemesi, rıza beyanının gerçekliğinin sorgulanamaması gibi etik riskler önemli sorunlar yaratmıştır. Akraba dışı bağışlarda organ ticareti, çıkar karşılığı bağış ve duygusal ya da maddi baskı altında rıza gibi etik açıdan hassas durumlar sürekli endişe konusu olmuştur. Yasal düzenlemeler vericinin rızasını yazılı ve tanık huzurunda almayı şart koşmasına rağmen, sistematik denetim ve dış kontrol eksikliği bu süreçlerin güvenilirliğini zayıflatmıştır. Etik açıdan, akraba dışı canlıdan organ naklinde temel sorunlar; vericinin özgür iradesi, rıza sürecinin şeffaflığı, ekonomik ve sosyal baskıların varlığı ve ticari amaçlı organ alım-satımının engellenmesi olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, etik kuralların ve yasal düzenlemelerin yetersizliği hem vericilerin hem de alıcıların haklarının korunmasını zorlaştırmıştır. Bu sorunlara çözüm olarak, 5 Mart 2010 tarihli ve 27512 sayılı Resmî Gazete ‘de yayımlanan düzenleme ile, il düzeyinde Etik Komisyonların kurulması hükme bağlanmıştır (T.C. Resmî Gazete, 2010). Komisyonların işleyişiyle birlikte, nakil başvurularının etik açıdan değerlendirilmesi, gerekçeli kararların alınması ve belgelenmesi sağlanmıştır. Ancak akraba dışı canlıdan organ nakillerinde ülke genelinde standart ve bütüncül etik değerlendirme ihtiyacı doğrultusunda Ulusal Organ Nakli Etik Kurulu kurulması kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu çalışmada, Türkiye’de Ulusal Organ Nakli Etik Kurulu’nun kurulmasına giden süreci, akraba dışı canlıdan organ nakli uygulamalarının bu süreçteki etkilerini ve sonuçlarını detaylı şekilde değerlendirmek amaçlanmıştır.

Cerrahi Hekimlerin Malpraktis Kaygısı ve Defansif Tıbbı Yönelmelerine Dair Niteliksel Bir Araştırma

Rahime Bıçakcıl Özsoy, Gürkan Sert

Bildiri Özeti:

Amaç:

Bu çalışmanın amacı, cerrahi hekimlerdeki tıbbi uygulama hatası (malpraktis) kaygısının klinik etkilerini incelemek ve bu kaygının defansif tıp davranışlarına dönüşüm mekanizmalarını değerlendirmektir.

Yöntem:

Bu nitel araştırma, Kasım 2023- Nisan 2024 tarihleri arasında fenomenolojik desen kullanılarak tasarlanmıştır. Çalışmaya, Sivas ilinde cerrahi branşlarda aktif görev yapan 22 gönüllü hekim dahil edilmiş; yarı yapılandırılmış soru formu ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler, tematik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir.

Bulgular:

Tema 1 Malpraktis Kaygısı: Katılımcılarla görüşmeler sırasında, malpraktis nedeniyle dava edilme veya şikâyeteye maruz kalma ile **hasta yakınları ile çatışma** kaygısı taşıdıklarını belirtmişlerdir.

Tema 2 Malpraktis Kaygısı Nedeniyle Defansif Tıbbı Yönelme: Katılımcıların büyük bir çoğunluğu dava edilme, hasta ya da hasta yakınıyla çatışmaya düşme kaygısıyla (n=15/22) savunmacı tıp uygulamalarına başvurmaktadır. Bu uygulamalar içerisinde özellikle risk profili yüksek hastaları reddetme, başka kuruma sevk etme sıklıkla tercih edilen bir stratejiler olarak öne çıkmaktadır. Buna karşın, savunmacı tıptan kaçınan azınlık bir grup (n=6) bu eğilime karşı çıkış nedenlerini cerrahi becerilerin körelme riski ve hasta bakımında etik önceliklerin gerekliliği şeklinde gerekçelendirmiştir

Tartışma:

Araştırmamızda elde ettiğimiz bulgularımız hem Türkiye’de hem de uluslararası alanda yapılan araştırmalar ile uyumludur. Türkiye’de gerçekleştirilen araştırmaların sonuçları savunmacı

tıbbın yoğun olarak uygulandığına işaret etmektedir. Defansif tıp hastalara saygı duyma, hastaların iyiliğine göre hareket etme ve hastalara zarar vermeme, kaynakların hakkaniyetli, eşit ve adil dağıtılması gibi meslek etiğine aykırı davranışlara yol açar. Bu bağlamda defansif tıp davranışlarının önlenmesi veya en azından azaltılması hem hastaların sağlığa erişim haklarının korunması, hekimlerin özerklikleri kapsamında mesleklerini yürütebilmesi, kaynakların adaletli dağıtımını açısından önemlidir.

SONUÇ:

Defansif tıbbın ve getirdiği olumsuz sonuçların azaltılması ve hatta ortadan kaldırılması için hekimlerin bu kaygılarının giderilmesi önemli bir adım olacaktır. Bu bağlamda iki temel eksenle adım atılmasına ihtiyaç vardır. Bunlardan ilki Tıbbi girişimlerin doğası bağlamında hasta ve hasta yakınlarının bilgilendirilmesi, hekim hasta ilişkisinin güvene dayalı temelde kurulmasıdır. Hekimlerin kaygılarının giderilmesi bağlamında ikinci adım ise tıbbi girişimler sonrasında oluşan ruhsal veya bedensel zararlarla ilgili hukuki, cezai veya disiplin sorumluluğunun belirlenmesinde izlenecek yargısal ve idari prosedürlere güvenin artırılması önemlidir. Ancak hekimlerin defansif tıbbıya yönelmelerini önlemek adına hastaların hak arama özgürlüğünü sınırlandıracak uygulamalar adaletli sonuçların elde edilmesine katkı sağlamayacaktır. Bu dengeyi sağlayabilme açısından sistem oluşturulması önemlidir.

Çalışmaya katılan genel cerrahi hekimlerin çoğunluğu mesleklerini icra ederken malpraktis kaynaklı hukuki olarak kendilerini güvence altına almak amacıyla riskli vakalardan kaçınma, hastayı üst kuruma sevk etme gibi defansif davranış sergiledikleri gözlenmektedir.

Organ Nakli Koordinatörlerinin Beyin Ölümü Sürecinde Karşılaştığı Zorlukların Biyoetik Açıdan Değerlendirilmesi

Deniz Birtan, Gürkan Sert, Nilgün Alpergün, Arif Hüdai Köken, Ashhan Akpınar

Bildiri Özeti:

Amaç:

Bu nitel çalışma, İstanbul Bölge Koordinasyon Merkezine bağlı organ nakli koordinatörlerinin (ONK) deneyimlerini temel alarak, beyin ölümü tanısı, donasyon süreçleri ve adli vakaların yönetimi sırasında karşılaştıkları sorunları derinlemesine analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Yöntem:

Fenomenolojik yaklaşımla yürütülen çalışmada, farklı kurumlarda görev yapan 7 ONK'ler ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşme metinleri tematik analiz yöntemiyle incelenerek ana ve alt temalar belirlenmiştir. araştırma, Marmara Üniversitesi Etik Kurulu onayıyla gerçekleştirilmiş; tüm katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

Sonuç:

Organ nakli koordinatörlerinin tanıdan donasyona uzanan süreçte; kurumsal, iletişimsel, mesleki ve etik birçok zorlukla karşılaştığını ortaya koymaktadır. Sürecin etkinliği için eğitim, mevzuat, ekip işbirliği ve çalışma koşullarına yönelik iyileştirmelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Bulgular ve Tartışma:

Veri analizinde dört ana tema belirlenmiştir. İlk tema olan “**Beyin Ölümü Tanı ve Onay Süreçleri**”, organ nakli koordinatörlerinin tanı sürecinde hekimlerin bilgi eksiklikleri, yasal güvencelerin belirsizliği ve kurumsal engeller nedeniyle önemli zorluklar yaşadıklarını ortaya koymuştur. Ayrıca, tanı sürecine dahil olan ekipler arasında iletişim kopukluklarının sürecin etkinliğini azalttığı görülmüştür. Benzer biçimde, İspanya’da gerçekleştirilen bir çalışmada

disiplinler arası iş birliği eksikliğinin organ bağışı sürecinde önemli bir engel oluşturduğu vurgulanmaktadır

İkinci tema olan “**Aile Görüşmesi ve İletişim Zorlukları**”, koordinatörlerin en yoğun psikolojik baskıyı aile görüşmeleri sırasında yaşadıklarını göstermektedir. Katılımcılar, beyin ölümü tanısının ardından ailelerle empatik ve açık iletişim kurmanın duygusal olarak yıpratıcı olduğunu ve zaman zaman tehditkâr tutumlarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Türkiye’de yapılan çalışmalarda da benzer şekilde, iletişim becerisi ve öz güven düzeyi yüksek koordinatörlerin aile görüşmelerinde daha başarılı oldukları, ancak bu sürecin profesyonel destek ve iletişim eğitimiyle güçlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Üçüncü tema olan “**Eğitim ve İş Koşulları**” kapsamında, mesleki tanım ve özlük haklarındaki belirsizliklerin iş motivasyonunu olumsuz etkilediği, eğitim programlarının uygulamadaki gereksinimleri karşılamada yetersiz kaldığı görülmüştür. Çin’de yapılan benzer çalışmalar, görev tanımı ve eğitim eksikliklerinin koordinatörlerin etkinliğini düşürdüğünü göstermektedir.

Son olarak, “**Organ Bağışı ve Donasyon Süreci**” temasında, etik ikilemler, ekip içi çatışmalar ve lojistik zorluklar öne çıkmıştır. Bu bulgular, organ nakli koordinatörlüğünün yalnızca tıbbi değil, aynı zamanda etik, psikolojik ve yönetsel boyutları olan karmaşık bir süreç olduğunu desteklemektedir

Sonuç:

Organ nakli koordinatörlerinin tanıdan donasyona uzanan süreçte; kurumsal, iletişimsel, mesleki ve etik birçok zorlukla karşılaştığını ortaya koymaktadır. Sürecin etkinliği için eğitim, mevzuat, ekip iş-birliği ve çalışma koşullarına yönelik iyileştirmelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Pandemi, Savaşlar ve Sosyal-Ekonomik Kriz Ortamlarında Gençlerde Görülen Sorunlar ve Etik Çözümlemeler

Hanzade Doğan

Bildiri Özeti:

Covid -19 Pandemisi sosyal ve sağlık anlamında ciddi bir kriz dönemidir ve tüm dünyada gençleri ve çocukları uzun dönem sağlık ve sosyal iyilik hali gibi nedenlerden ötürü ciddi anlamda etkilemiştir.

Bu sunumumuzda temel amacımız tüm dünyada en çarpıcı konular ve araştırmaları taramak ve sonuç ve önerileri tartışmak ve etik açıdan öneriler sunmaktır.

Benninger ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışma bu konuda 10-18 yaş arası gençlerin durumunu aydınlatmak için yapılmış olup okul ve eğitim, sosyal izolasyon ve kimlik gibi konularda kaygılar taşıdıkları tespit edilmiştir. Gençlerin en çok talep ettikleri iyileştirmeler sosyal bağlılık, mental ve fiziksel iyilik halinin geliştirilmesi ve stresin azaltılması gibi konularda olmuştur. Ruhsal destek, halk sağlığı politikalarının geliştirilmesi ve bu kriz döneminin yarattığı sosyal-ekonomik koşulların da düzeltilmesi talepler arasında bulunmaktadır. Gençlerin merkezde olduğu ve güvenli oldukları aktiviteler de önemli görülmüştür. Polonya'nın 14 farklı bölgesinde yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre de hem pandemi hem de sınırdaki savaş gençlerde anksiyete ve depresyona yol açmış ancak nörotik semptomlar orta düzeyde değerlendirilmiştir. Ayrıca bulguların beklenen düzeyin altında kaldığı da rapor edilmiştir. Gençlerin sosyodemografik özelliklere de bağlı olmak üzere, pandeminin yarattığı stres ve umutsuzluk içinde intihar riskinin arttığını bildiren çalışmalar da mevcuttur. Sağlık hizmetlerinin sunumu ve bu hizmetlere erişim de ayrıca gençlerdeki mental huzursuzluğun karmaşıklığını daha iyi açığa çıkarmıştır. Mısır ve Ürdün gibi ülkelerde de hem pandemi hem de Gazze Savaşı'nın etkileri de gençler üzerinde farklı olumsuz etkiler uyandırmıştır. Bu stresle başa çıkabilmek için hem psikolojik hem sosyolojik hem

de mental destek gerektiği tartişılmıştır. Pek çok çalışma daha gençlerin kriz ortamlarındaki sıkıntılarını dile getirmektedir.

Gençlerin krizlerden etkilenme dinamikleri farklıdır ve gelen desteklere de yanıtları çok daha hızlı gözükmektedir. Tüm desteklerde etik açıdan sorunları tanımlamak ve etik zmlmelerde bulunmak da büyük önem taşımaktadır ve üzüm odaklıdır. Öncelikle adalet prensibi ile başlamak üzere zarar vermeme ve faydalı olma prensiplerinin de dikkate alındığı ve uygulandığı etik danışmanlık ve üzümlerin gençlerin kriz ortamlarında korunabilmesi için vazgeçilmez gibi gözükmektedir.

"Kimin Yaşamı Öncelikli?" Olağandışı Durumlarda Yoğun Bakımda Etik Kararların Sınırları

İrem Narman, Meltem Doğan, Gürkan Sert

Bildiri Özeti:

Olağandışı durum; normal koşulların dışında gerçekleşen, beklenmedik, rutin işleyişi ve standart uygulamaları bozan, toplumun kendi olanakları ile baş edemediği ve dış yardıma gereksinim duyduğu bir kriz halini ifade eder. Bu çerçevede, sağlık hizmetlerinde olağandışı durumlar; sağlık sistemlerinin işleyişini kesintiye uğratan, mevcut kaynakların talebi karşılayamadığı ve etkili yanıt için özel hazırlık ile koordinasyon gerektiren koşullar olarak tanımlanabilir. Bu olaylar etik açıdan zor kararların verilmesi gerektiği durumları doğurabilir. Değer çatışmalarının yaşandığı ortamlarda sağlık hizmeti sunmak, sağlık çalışanları açısından son derece güç bir süreçtir. Savaş, kitlesel afetler ve pandemiler gibi olağandışı durumlar, bu zorlukların en belirgin örneklerini oluşturur. Bu tür koşullar, kaynak yetersizliği, hizmete erişimde adalet ve yaşam hakkının korunması gibi temel etik ilkelerin yeniden tartışılmasına zemin hazırlar.

Yoğun Bakım Üniteleri (YBÜ) ise, hayati tehlike altındaki hastaların yaşamsal fonksiyonlarının sürekli izlendiği, desteklendiği ve ileri düzeyde tedavi edildiği özel birimlerdir. Zaten olağan koşullarda dahi alışılmadık derecede kompleks vakalarla ve yüksek düzeyde bakım ihtiyacı ile karşı karşıya olan YBÜ'ler, bir de pandemi, kitlesel afet veya kaynak kıtlığı gibi olağandışı bir durumla yüzleştiklerinde, verilen hayati kararlar çok daha karmaşık bir hal alır. Bu süreçte, bir taraftan hastanın hayatını kurtarma çabası, diğer taraftan kaynak kıtlığı ve triyaj ikilemleri arasında kalan sağlık çalışanları, derin etik ve hukuksal sınırlarla ilgili zorlayıcı durumlarla karşılaşır.

İşte bu bağlamda, bu çalışmanın temel amacı, "Kimin yaşamı önceliklidir?" sorusundan hareketle, kavramsal ve normatif bir etik analiz yöntemiyle, tıbbi faydacılık ile bireysel haklar, adalet ve eşitlik ilkeleri arasındaki çatışmayı mercek altına alarak, gelecekte karşılaşılabilecek olan olağan dışı durumlara hazırlık için klinisyenlere ve politika yapıcılara bir rehber niteliği taşıyacak argümanlar sunmaktır.

Türkiye’de 2023 Depremlerinin Ardından Sağlık Çalışanlarında Ahlaki Yaralanma ve Ahlaki Dayanıklılık: Sistemik Zorluklar ve Güçlenme

Aysenur Daldaban Berberoğlu, Fatih Bilgili, Sevim Coşkun, Hüseyin Erkut Söğüt, Funda Kafadar, Fatma Zehra Öztekin Çelebi, Mustafa Volkan Kavas

Bildiri Özeti:

6 Şubat 2023’te Türkiye ve Suriye’de meydana gelen depremler geniş çaplı yıkıma yol açmış, on binlerce insanın ölümüne veya ciddi şekilde etkilenmesine neden olmuştur. Halk sağlığı krizinin ötesinde, sağlık çalışanlarının karşı karşıya kaldığı kaynak yetersizlikleri, tükenme ve yoğun insan ıstırapına tanıklık gibi uç durumlar onların ahlaki yaralanmaya uğrama riskini arttırmıştır. Birçok sağlık çalışanı deprem deneyimleri nedeniyle görevini bırakmıştır. Yanı sıra sağlık çalışanlarının kendilerini desteklenmemiş hissettikleri, yabancılaşma ile ilgili olabilecek travmatik deneyimleri yaşadıkları raporlanmıştır. Türkiye’de olağandışı durumlara yönelik hazırlıksızlık ve kriz yönetimindeki sorunlar, sağlık çalışanlarının donanımsız hissetmesine ve depremin neden olduğu etkinin ağırlaşmasına sebep olmuştur.

Bu çalışma, 6 Şubat depremleri sırasında kritik bakım sunan sağlık çalışanlarının yaşadığı ahlaki yaralanma ve/veya ilişkili deneyimleri incelemektedir. Ahlaki yaralanma, temel değerlerin aşınmasına, suçluluk, çaresizlik ve güvensizlik duygularına yol açabilen bir olgudur. Karma yöntemli çalışma TÜBİTAK 3005 programı tarafından desteklenen ulusal bir projenin parçasıdır. Demografik bilgileri sorgulayan maddeler, Sağlık Çalışanları için Ahlaki Yaralanma Ölçeği (*Moral Injury Symptom Scale-Healthcare Professionals*) ve Rushton Ahlaki Dayanıklılık Ölçeği’nden (*The Rushton Moral Resilience Scale*) oluşan anket ilk aşamayı oluşturmaktadır. Amaç, araştırma evreninin çalışma koşulları ile ilgili bir çerçeve ortaya koymak ve ahlaki yaralanma ve ahlaki dayanıklılığın yaygınlığını ve korelasyonunu belirlemeyi amaçlamaktadır. İkinci aşamada ise seçilmiş katılımcılarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler, bireysel deneyimlere dair derinlemesine içgörü sağlamaktadır.

İlk aşamada 400’den fazla sağlık çalışanı ankete katılmış olup, katılımcı sayısı büyüme devam etmektedir. Ayrıca, tamamlanan derinlemesine görüşmeler, ahlaki yaralanma olgusuna dair özgün bulgular sunmaktadır.

Bu çalışmada, her iki aşamadan elde edilen ön bulgular sunulacak ve tartışılacaktır. Özellikle afet müdahalesinde kolektif dayanıklılık ve sistemik zorluklara odaklanılacaktır. Hipotezimiz, ahlaki yaralanma sıklığı ve varlığı ile ahlaki dayanıklılık sıklığı ve düzeyleri arasında negatif bir korelasyon olduğudur. Nitel sonuçlara göre, sağlık çalışanları arasında, özellikle yöneticilere karşı belirgin bir güvensizlik ve öfke duygusu hâkimdir. Sistemik hazırlık ve destek politikalarının geliştirilmemesi ve uygulanmaması sağlık çalışanlarını daha çok kendi ekip arkadaşlarıyla dayanışmaya, güven ve destek ihtiyacını böyle karşılamaya itmiş görünmektedir. Ayrıca, sistemik iyileştirmelerin mümkün olduğuna dair belirgin şüphe ve/veya inançsızlık, onların yapısal reform önerilerinde bulunmalarını da engellemektedir. Ön bulgulara dayanan bu varsayımlar doğrulanırsa, çalışma sağlık çalışanlarının ahlaki yeterliliklerini güçlendirmek için atılması gereken adımlara dair gerçekçi bir bakış açısı sunacaktır.

Bir Damla Su, Bir Göç Yolculuğu: Etik Adalet Nerede Başlıyor?

Burcu Özdemir, Levent Duran

Bildiri Özeti:

İklim değişikliği yalnızca ekolojik dengeleri değil, aynı zamanda toplumsal yapıları da dönüştürmekte; göç olgusunu çevresel, ekonomik ve etik boyutlarıyla yeniden tanımlamaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi, artan kuraklık, azalan kar örtüsü ve düzensiz yağış rejimi nedeniyle iklim göçüne açık bir coğrafya haline gelmiştir. Bu süreçte barajlar, bir yandan suyun yönetimi için stratejik altyapılar olarak görülürken, diğer yandan yerinden etme, adaletsiz su dağılımı, kültürel mirasın ve geçim kaynaklarının kaybı gibi yeni kırılmalıklar yaratmaktadır.

Çalışmamız, iklim göçü ile baraj politikaları arasındaki ilişkiyi adalet ilkesi, sorumluluk, sürdürülebilirlik, kültürel miras ve insan hakları perspektifi temelinde incelemeyi amaçlamaktadır. Adalet ilkesi bağlamında, en az sera gazı emisyonuna katkıda bulunan kırsal toplulukların iklim krizinin en ağır sonuçlarını yaşaması, küresel ölçekte “iklim adaleti” tartışmasını zorunlu kılmaktadır. Sorumluluk kavramı, ulusal ölçekte barajların planlanması ve yönetiminde karar alıcıların gelecek kuşaklara karşı yükümlülüklerini gündeme getirmektedir. **Sürdürülebilirlik ilkesi**, su kaynaklarının adil, dengeli ve uzun vadeli kullanımını gözetmeyen politikaların hem göçü artıracığını hem de ekosistemleri geri dönülmez biçimde tahrip edeceğini göstermektedir. İnsan hakları çerçevesi ise suya erişim, barınma ve gıda güvenliğini, iklim göçünün merkezinde yerleştirmektedir. Bu noktada özellikle kadınlar, çocuklar ve yaşlılar gibi kırılgan gruplar, etik sorumluluk tartışmalarında özel bir öneme sahiptir. Kültürel mirasın, baraj politikaları çerçevesinde sular altında kalması ya da tahrip edilmesi, tarihi kültürün gelecek kuşaklara aktarılmasını imkânsız kıldığı gibi; gençliğin değer dünyasında köklerinden kopma, aidiyet yitimine uğrama ve tarihsel bilinç zayıflaması gibi sonuçlar doğurmaktadır. Bu durum, yalnızca mekânsal kayıplara değil, aynı zamanda etik ve toplumsal bir boşluğa da işaret etmektedir. Genç kuşaklar, geçmişle bağ kuramadığında, sürdürülebilir bir gelecek inşa etme konusunda hem estetik hem de ahlaki dayanaklardan mahrum kalmaktadır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi örneği, bir damla suyun göç kararlarını nasıl tetikleyebileceğini ve adalet ilkesinin suyun yalnızca ekonomik bir kaynak değil, aynı zamanda

ortak bir insan hakkı olarak kabul edilmesiyle başlayacağını göstermektedir. Bu çerçevede çalışmamızın amacı, iklim göçünü yeni bir insan hakları gündemi olarak tartışmaya açmak ve bu olguyu baraj politikalarıyla ilişkisi çerçevesinde adalet ilkesi, sorumluluk, sürdürülebilirlik, kültürel miras ve insan hakları perspektifleri temelinde incelemektir.

Tema: Göç, Savaş

Gazze Örneğinde Tıp Etiğinin Sınırı

Leen El Khatib

Bildiri Özeti:

Tıpkı geçmiş krizlerin tıp etiğini yeniden şekillendirdiği gibi (örneğin II. Dünya Savaşı sonrası Nürnberg Kodları), Gazze, 21. yüzyılda sağlık hizmetlerinin ahlaki temellerini yeniden tanımlama potansiyeline sahiptir. Gazze'nin tıp etiği alanındaki önemi sadece bir savaş alanı olmasından kaynaklanmıyor. Hastanelerin bombalanmasından ambulansların engellenmesine ve sağlık çalışanlarının doğrudan hedef alınmasına kadar, bölge sağlık hizmetlerinin iki yıl boyunca sistematik olarak engellendiği bir alan olarak öne çıkıyor. Bu durum, Gazze'yi yalnızca bölgesel bir vaka olmaktan çıkarıp, küresel biyomedikal etik açısından düşünmemizi zorlayan olağanüstü bir durum hâline getiriyor.

Uluslararası etik topluluğunun bu kriz karşısındaki fiili tepkisinin yetersizliği, mevcut küresel sağlık etiği camiasının yetkinliğini ve krizler karşısındaki düzenlemelerin etkinliğini ciddi biçimde sorgulatmaktadır.

Bu çerçevede, Gazze örneği sağlık etiği literatüründe yeni bir dönemin kapısını aralıyor: adalet, insan hakları ve sağlık hakkı ilkeleri, savaş ve kriz bağlamında yeniden yorumlanmak zorunda. Küresel sağlık etiği artık sadece klinik uygulamaları ve araştırmaları değil, aynı zamanda sağlık hizmetine erişimi, çatışma bölgelerindeki ihlalleri ve etik topluluğun sorumluluklarını da kapsayan bir anlayışı içermelidir.

Sonuç olarak, Gazze yalnızca bir insani kriz değil, küresel sağlık etiğinde bir devrime yol açacak bir deneyimdir ve etik topluluğun eksiklikleri bu deneyimi daha da önemli kılmaktadır. Bu makale, Gazze örneğinin sağlık etiği üzerindeki küresel etkilerini ve etik tartışmaları yeniden şekillendirme potansiyeline ışık tutmaktadır.

Askeri Tıp Etiği ve Savaş Hukuku Perspektifinden Gazze

Elif Avaner, Eray Serdar Yurdakul, Fatih Namal

Bildiri Özeti:

Gazze’de, 20. yüzyılın ortalarında Filistin topraklarının bölünmesiyle başlayan uzun süreli çatışma süreci, 7 Ekim 2023 tarihinde yaşanan olaylar sonrasında İsrail tarafından yürütülen askeri operasyonlarla birlikte derin bir insani krize evrilmiştir. Çatışmalar sırasında özellikle hastanelerin hedef alınması, sağlık personelinin öldürülmesi veya gözaltına alınması, ambulansların engellenmesi ve tıbbi yardım konvoylarının vurulması gibi olaylar, uluslararası insancıl hukukun temel ilkelerini ihlal etmiştir.

Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisi (OCHA) verilerine göre, 7 Ekim 2023’ten itibaren Gazze’de yaklaşık 65.000 sivil yaşamını yitirmiş, 180.000’e yakın kişi yaralanmıştır. Ancak bölgedeki altyapının tamamen yıkılmış olması, sağlık hizmetlerinin çökmesi ve ölümlerin büyük kısmına ulaşamaması nedeniyle gerçek rakamların çok daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir.

Saldırıları yalnızca sivillerin öldürülmesiyle sınırlı kalmamış; altyapı sistemleri tahrip edilmiş, yardımların bölgeye girişi kısıtlanmış, su, gıda ve tıbbi malzeme erişimi engellenmiştir. Bu durum, başta 1949 Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokolleri olmak üzere hemen hemen tüm temel uluslararası insancıl hukuk belgelerinin ihlali anlamına gelmektedir.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi tarafından yayımlanan 2025 tarihli raporda, Gazze’deki eylemlerin Soykırım Sözleşmesi kapsamında değerlendirilebilecek nitelikte olduğuna dair “makul kanıtlar” bulunduğu ifade edilmiştir.

Bu çalışma, Gazze’de yaşanan söz konusu sürecin askeri tıp etiğinin temel değerleri (yaşamı koruma, zarar vermeme, tarafsızlık ve insan onuruna saygı) ile uluslararası antlaşmaların öngördüğü yükümlülükler çerçevesinde incelenmesini amaçlamaktadır.

Gazze’yi Etik Biçimde Hatırlamak: Savaş Zamanlarında Belleğın Ahlaki Tanıklığı

Leen El Khatib

Bildiri Özetı:

Paul Ricoeur’ün “belleğın etiğı” kavramına göre hatırlamak, pasif bir sempati değıl, etkin bir ahlaki sorumluluktur. Etik biçimde hatırlamak, belleğı duygusal bir tepki olmaktan çıkararak dayanışmaya dönüştürür; yalnızca yas tutmaya değıl, aynı zamanda adalet ve vicdanın hizmetine de sunar. Bu yaklaşım, bireysel hafızayı toplumsal bir sorumluluk alanına taşır ve geçmişe ilişkin tanıklığın ahlaki boyutunu görünür kılar.

Gazze’de süregiden soykırım ve yıkım, yalnızca politik ya da insani bir trajedi olarak değıl, aynı zamanda çağımızın en derin etik krizlerinden biri olarak okunmalıdır. Gazze’de yaşananları etik biçimde hatırlamak, acıyı anmakla sınırlı kalmayan, unutmaya, inkâra ve sessizliğe karşı geliştirilen bir ahlaki eylemdir. Hatırlamak burada, belleğı adaletin, hakikatin ve ahlaki onarımın hizmetine sunan bir etik pratik hâline gelir. Bu alışma, Ricoeur’ün kavramsal çerçevesinden yola çıkararak, hatırlamanın bir son değıl, ahlaki onarımın başlangıcı olduğunu ileri sürmektedir.

Etik bellek, gerçeğın bastırıldığı yerde hakikati yeniden kurar, unutulmuş ya da susturulmuş trajedilere karşı vicdani bir eylem biçimi oluşturur. Gazze örneğı, hatırlamanın yalnızca geçmişe dönük bir eylem olmadığını, adaletin, hakikatin ve insani onarımın temeli olarak işlev gördüğünü göstermektedir. Bu çerçevede hatırlamak, hem adaletin hem de insan onurunun korunmasına yönelik bir etik eylem biçimi olarak anlam kazanır, ve hem bireysel hem de kurumsal düzeyde çağdaş tıp etiğı açısından vazgeçilmez bir ahlaki çağrıdır.

Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Hekim Beyin Göçüne Karşı Bakış Açıları ve İlişkili Faktörler

Merve Arslan, Mustafa Özocak, İlknur Şahin, Emir Fatih Arslan, Şevket Akyol, Hüseyin Emre Maya, Özlem Tanrıöver

Bildiri Özeti:

Beyin göçü; nitelikli, iyi eğitim görmüş, düşünen ve üreten iş gücünün, yetiştiği az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerden, gelişmiş ülkelere giderek geri dönmemeleri olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin hekim beyin göçüne karşı bakış açıları ve ilişkili faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Kesitsel tipte planlanan bu çalışmada katılımcılara cinsiyet, yaş, sosyoekonomik düzey ve eğitim geçmişi gibi sosyodemografik sorular yöneltildi. Ardından, öğrencilerin yurt dışında yaşama ve çalışma motivasyonlarını ölçmeye yönelik ifadeler yer verildi. “Tıp fakültesinden mezun olduktan sonra mesleki hayatınızı yurt dışında sürdürmek ister misiniz?” sorusuna “Evet” veya “Hayır” yanıtı veren katılımcılar, bu yanıtlarına göre iki ayrı soru grubuna yönlendirildi. Her grupta yer alan bazı sorular “Evet-Hayır” formatında, bazıları ise 5’li Likert tipi ölçekle yanıtlandı. Veriler çevrim içi formlar aracılığıyla toplandı ve formu doldurma süresi yaklaşık 10 dakika sürdü. Verilerin analizleri SPSS versiyon 30.0 ile değerlendirildi. Kategorik değişkenlerin sunumunda yüzde ve frekans, verilmiştir. Tek değişkenli analizlerde, kategorik değişkenlerin karşılaştırılması için Pearson Ki-kare ve gerektiğinde Fisher’s Exact Testi kullanılmıştır.

Çalışmamıza 89’u kadın (%57,1), 67’si erkek (%42,9) olmak üzere toplamda 156 tıp fakültesi 1. sınıf öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların 100’ü (%64,1), “Tıp fakültesinden mezun olduktan sonra mesleki hayatınızı yurt dışında sürdürmek ister misiniz?” sorusuna “Evet” cevabını vermiştir. Katılımcıların yurt dışına gitme tercihleri ile aile ekonomik düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p=0,029$). Katılımcıların yurt dışına gitme tercihleri ile cinsiyet ($p=0,089$) ve yabancı dil seviyesi ($p=0,178$) arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Bu çalışmada, tıp fakóltesi birinci sınıf öğrencilerinin önemli bir kısmının (%64,1) mezuniyet sonrası mesleki yaşamlarını yurt dışında sürdürmek istedikleri saptanmıştır. Elde edilen bulgular, ekonomik faktörlerin öğrencilerin geleceğe yönelik mesleki planlamalarında belirleyici olabileceğini göstermektedir. Buna karşın; cinsiyet ve yabancı dil düzeyi ile bu tercih arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

İlkokul Müfredatlarının Çocukların Sağlık Hakkı ve Biyoetik İlkeler Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Seval Çalışkan Pala, Nilüfer Demirsoy

Bildiri Özeti:

Giriş ve Amaç:

Çocuk sağlığı, toplumun genel iyilik hâlinin temel göstergesidir. Zatürre, ishal ve sıtma gibi önlenabilir hastalıklar her yıl beş yaş altı 4,8 milyon çocuğun ölümüne yol açmaktadır. Bu durum, eğitim sistemlerinin de etik sorumluluk alanına dâhil edilmesini gerektirir. Çocukların sağlık hakkı, tedaviye erişimin yanı sıra sağlığı koruyacak bilgi ve becerilere erişimi de kapsar (1). İlkokul dönemi, sağlık bilinci ve özerklik gelişimi açısından kritik bir süreçtir; bu dönemde yetersiz sağlık eğitimi, çocukların bilinçli sağlık kararları alma becerisini sınırlar (2,3). Bu çalışma, ilkokul müfredatındaki sağlık içeriklerini biyoetik ilkeler çerçevesinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Gereç ve Yöntem:

Bu araştırma, nitel, tanımlayıcı tasarımında yürütülmüştür. Veri kaynakları T.C. Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2024–2025 ilkokul müfredatı ve TIMSS, PISA ve PIRLS verilerinde yüksek başarı gösteren ülkelerin (Singapur, Japonya, Güney Kore, Finlandiya, Estonya, Kanada, Avustralya) müfredat dokümanlarıdır (4-6). Türkiye’de Hayat Bilgisi, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler ve Din Kültürü derslerindeki sağlık temaları içerik, kazanım ve etik boyut açısından analiz edilmiştir. Türkiye müfredatı, seçilen ülkelerin müfredatlarıyla benzerlikler, eksiklikler ve etik vurgular açısından karşılaştırılmıştır.

Bulgu:

Türkiye ilkokul müfredatında Hayat Bilgisi dersinde “kişisel alan”, “sağlıklı büyüme” ve “güven cxlik” konuları özerklik, yararlılık ve zarar vermeme ilkeleriyle ilişkilidir. “Afetler” teması dayanıklılık ve sağlık sorumluluğunu desteklemektedir. Fen Bilimleri’nde “duyu organları”, “fiziksel aktivite” ve “dengeli beslenme” konuları fayda ve zarar vermeme ilkelerini pekiştirirken,

Sosyal Bilgiler’de “afet yönetimi” ve “dijital güvenlik” adalet ve dijital etik boyutlarıyla örtüşmektedir. Din Kültürü dersinde “temizlik” ve “israftan kaçınma” temaları fayda ve adalet ilkeleriyle bütünleşmektedir.

İngiltere, Güney Kore, Avustralya gibi ülkelerde tüm okullarda verilen sağlık ilişkili zorunlu derslerin yanında yerel yönetimlere esneklik tanınmaktadır. Eğitim yöntemleri açısından ise öğrencilerin aktif katılımları öne çıkmaktadır. Hollanda’da çocuk, okul, aile iş birliği, Japonya’da çocukların sağlık sorumluluklarını almaları, Güney Kore’de intihar önleme projesi ön plana çıkmaktadır. Singapur’da çocuklara yönelik sağlık açısından bireysel kişisel gelişim planları hazırlanmaktadır.

Sonuç:

Türkiye’deki ilkokul müfredatında sağlık temaları dağınık biçimde yer almakta, temel sağlık farkındalığını desteklese de bütüncül bir halk sağlığı ve etik temelli çerçeve henüz oluşmamıştır. Biyoetik açıdan yararlılık, adalet, zarar vermeme ve özerklik ilkeleri kısmen yansıtılmakta; ancak bu ilkelerin sistematik entegrasyonu ve değerlendirme standartlarının güçlendirilmesi gerekmektedir. Farklı sosyoekonomik ve kültürel grupların gereksinimlerine uygun, içerik ve yöntem açısından esnek müfredat yaklaşımları geliştirilmelidir.

Yargıtay Kararlarında Gebelik Sürecinde Teşhis ile İlgili Aydınlatma Yükümlülüğünde Sınırlar ve İspat

Feride Külcü, Gürkan Sert

Teşhis aydınlatması hekimin hastayı hastalığı hakkında bilgilendirmesini kapsar. Gebelik takiplerinde prenatal tanı ve tarama testlerinin sonuçlarının doğru değerlendirilmemesi kadar kadının fetüsün durumu hakkında bilgilendirilmemesi iddiaları da tazminat davalarında gündeme gelmektedir. Özellikle down sendromu ile dünyaya gelen çocukların ebeveynleri yanlış teşhis ve teşhis aydınlatması yapılmaması iddiaları ile hekimin mesleki yükümlülüğünü yerine getirmediğini ileri sürerek tazminat davalarına başvurabilmektedir.

Bu çerçevede ülkemizde yargı süreçlerinde hekimin prenatal teşhis konusunda hastayı aydınlatmasının sınırları ve hekimin hastayı aydınlatıp aydınlatmadığının ispatı konuları önemli tartışmalar getirmektedir. Bu bağlamda hekimin hastayı tıbbi literatürde yapılma gerekliliği görülmeyen testler hakkında ya da uzmanlık alanı dışındaki testler hakkında bilgilendirme zorunluluğunun olup olmadığı hususları aydınlatmanın sınırları bağlamında gündeme gelmektedir. Hekimin bilgilendirmeyi yapıp yapmadığının nasıl ispatlanacağı konusundaki tartışmalar da ispata ilişkin önemli sorunları getirmektedir.

Son dönemlerdeki yargı kararları aslında tıp etiğinin de önemli başlıkları arasında yer alan aydınlatmanın sınırları ve şekli tartışmaları ile ilgili olan bu konularda önceki yargı kararlarından ayrılmaktadır. Bu kapsamda son dönemlerdeki kararlar aydınlatmanın sınırlarını geniş tutan önceki yargı kararlarından ayrılarak aydınlatmada sınırları daraltmaya yönelmiştir. Gebelik takibi sürecinde yapılan prenatal tarama testleri sonucunda fetüste bir anomali ile ilgili düşük risk görülmesi ve yapılan ultrasonografide fetüste herhangi bir anomalinin saptanmaması hallerinde tarama testlerindeki ve ultrasonografi testlerindeki sonuçlar birlikte değerlendirilerek ileri tanı testleri hakkında hastaya aydınlatma ve yönlendirme yapılmamasının hekimin sorumluluğunu doğurmayacağı kabul edilmiş aydınlatmanın yalnızca tıbbi gerekliliğin varlığı halinde yapılmasının zorunlu olacağı görüşü benimsenmiştir.

Aydınlatma ile ilgili katı bir yazıllık koşulunu arayan önceki yargı kararlarından farklı olarak yine yazıllığa önem veren ancak daha az katı bir yaklaşıma geçmiştir. İspat yönünden “teşhis” aşamasında aydınlatma ve onamda yazılı ispat şartı olmasa da hasta kayıtları ile yönlendirme ve bilgilendirme yapıldığının ispat edilmesi gerektiği yüksek yargı içtihatları ile benimsenmiştir.

Sözlü bildirimizde teşhis aydınlatmasında sınırlar ve ispat ile ilgili yargı yaklaşımları tıp etiği ve hukuku literatürü bağlamında değerlendirilecektir.

Organ ve Doku Naklinde Rızanın Bilişim Sistemleri Üzerinden Verilmesi ve Yeni Düzenlemeler Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Alev Özeroğlu, Özlem Yenerer Çakmut, Gürkan Sert

Bildiri Özeti:

Türkiye’de organ ve doku aktarımı ile ilgili 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanun 1979 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu yasa, kişinin ölümünden önce organ ve dokularını iki tanık huzurunda imzaladığı yazılı belge ile bağışlayabileceğini öngörmüştür. Temmuz 2025’te bu yasada yapılan değişiklikle, kişilerin e-Devlet Kapısı veya Sağlık Bakanlığı’nca kurulan bilişim sistemleri üzerinden organ ve dokularını bağışlayabilecekleri de düzenlenmiştir. Bu değişiklikten sonra Organ Nakli Hizmetleri Yönetmeliği’nin 8. maddesinde yapılan değişiklik ile *“kişilerin elektronik ortamda yapacağı organ bağışına ilişkin işlemlerin, e-Devlet Kapısı üzerindeki organ bağışı uygulaması veya e-Nabız Sistemi üzerinden gerçekleştirileceği”* hükmüne yer verilmiştir. Böylece, yasanın önceki halinde kişinin ölümünden önce organ ve dokularını bağışlaması ile ilgili yazılı ve tanık huzurunda yapılan bağışlama şekline ek olarak elektronik ortamda bağış yapılmasına da izin verilmiştir. Bağışçının bilişim sistemi üzerinden verdiği rızanın kişinin serbest iradesini yansıtmadığı konusundaki kuşklar, bu uygulamanın hayata geçirilmesinde önemli bir tartışma alanı getirecektir.

Aynı yasada yapılan dikkat çekici bir değişiklik de, yasanın önceki halinde tartışma içeren bir husus olan yasalara uygun olarak organ ve dokularını bağışlamış olan bir kişinin ölümünden sonra ailesinin organ ve dokularını bağışlamak istememesi durumuna açıklık getirmiştir. İlgili yasa değişikliğinde bu durumlarda ailenin kişinin hilafına karar vermeyeceği açıkça belirtilmiştir. Bu değişiklik ile getirilen yeni hüküm, ölenin ölümünden önceki bağışlama iradesine karşın ailenin ölenin doku ve organlarını bağışlamak istememesi durumunda kimin talebine uyulacağı konusundaki belirsizlik sona ermiştir. Bu çerçevede yeni hüküm önceki tartışmalı durumu sona erdirdiği gibi, kişinin bedeni üzerinde ölümünden sonrası ile ilgili karar verme hakkı ve ailenin ölenin cesedi üzerindeki hakları bağlamında önemli bir netlik getirmiştir.

Sözlü bildirimizde ülkemizdeki organ ve doku bağışı ile ilgili kişi özerkliği ve bağışlamada iradesinin önemi 2238 Sayılı Yasada yapılan bu değişikliklerden öncesi ve sonrası göz önünde bulundurularak etik ve yasal açıdan tartışılacaktır.

Post-Modern Sisifos Söyleni: Genç Hastalarda Psikiyatrik Temelli Tıbbi Yardımla Ölüm İstemlerinin Artışı Üzerine Biyoetik Bir Değerlendirme

Vedat Menderes Özçiftci, Müge Demir

Bildiri Özeti:

Bu çalışmada, tedaviye dirençli ruhsal bozukluklardan muzdarip 29 yaşındaki Zoraya ter Beek'in talebinden hareketle, psikiyatrik temelli tıbbi yardımla ölüm (MAID-PG) uygulamalarında ortaya çıkan etik ve hukuki ikilemler değerlendirilmektedir. Zoraya'ya kronik depresyon, borderline kişilik bozukluğu ve otizm tanısı konmuş; çocukluğundan itibaren kendine zarar verme ve özkıyım düşünceleriyle mücadele etmiştir. Uzun yıllar süren tedavilere rağmen iyileşme sağlanamamış, bu nedenle 2020'de MAID-PG talebi kabul edilmiş ve 22 Mayıs 2024'te zihinsel acı gerekçesiyle yaşamına son verilmiştir. Hollanda ve Belçika'daki uygulamalar, benzer taleplerin arttığını göstermektedir. Bu artış, özerklik ve zarar vermeme ilkelerini savunanlarla, psikiyatrik bozukluklarda karar verme kapasitesinin belirsizliğini vurgulayanlar arasında tartışma yaratmaktadır. Modern psikiyatri, iyileşmeyen durumlarda tıbbi yardımla ölümü bir seçenek olarak sunarken; sosyal destek eksikliği, ekonomik güvencesizlik ve umut veren tedavilerin sınırlılığı da başvuruların temel sebepleri arasında yer almaktadır. Etik tartışmalar, yalnızca dayanılmaz acı beyanının yeterli olmadığını; dirençli tedavi öyküsü ve bilinçli rıza ölçütlerinin de gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle borderline kişilik bozukluğunda, ölüm isteğinin hastalık belirtisi mi yoksa özerk bir karar mı olduğu sorusu temel bir çıkmazdır. Psikiyatrik hastalıkların doğası gereği "iyileşmez"lik ve kapasite değerlendirmesi büyük belirsizlikler içerdiğinden, yeterlilik, gönüllülük ve karar verme kapasitesi en karmaşık etik sorunlar olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca sosyal bağlam, yetersiz ruh sağlığı hizmetleri ve toplumsal desteğin eksikliği de talepleri şekillendiren önemli faktörlerdir.

Bu durum, kapsamlı bir ruh sağlığı altyapısı, alternatif tedavi ve palyatif psikiyatri modellerine duyulan ihtiyacı göstermektedir. MAID-PG tartışmaları, özerklik ile onurlu yaşam arasında hassas bir denge kurulması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Post-Modern Sisifos Söyleni de bu bağlamda, tekrarlayan fakat sonuçsuz kalan tedavi süreçlerinin yarattığı kronik umutsuzluğu ve bunun tıbbi yardımla ölüm istemleriyle kesişmesini simgesel biçimde yansıtarak, yaşamın etik değerine ilişkin tartışmayı görünür kılmaktadır.

Yoğun Bakımda Dijital Hasta Bilgilendirme Sisteminin Etik ve Hukuki Sorunları

Pakize Özçiftçi Yılmaz, Vedat Menderes Özçiftçi

Bildiri Özeti:

Sağlık Bakanlığı’nın e-Nabız sistemine entegre ettiği “Yoğun Bakım Hasta Bilgilendirme” uygulaması, yoğun bakım hastalarının durumlarının yakınları tarafından dijital olarak izlenmesini sağlar. COVID-19 döneminde artan bilgilendirme ihtiyacına yanıt olarak geliştirilen bu yenilik, etik ve hukuki tartışmaları beraberinde getirmiştir. Uygulama, hasta mahremiyeti ve veri gizliliği açısından riskler barındırmaktadır; “hangi bilgilerin kimlerce görüleceği” konusundaki belirsizlikler, kişisel sağlık verilerinin ilgisiz kişilerin eline geçmesi tehlikesini doğurur. Yoğun bakım verilerinin yanlış yorumlanması, yakınlarda panik veya sağlık ekibiyle çatışma riski yaratabilir. Dijital iletişimin yüz yüze bilgilendirmenin yerini alması, hekim-hasta güven bağına zayıflatabilir.

Hasta onamı konusundaki belirsizlikler de önemli bir etik sorundur. Hasta Hakları Yönetmeliği’ne göre sağlık durumu, hasta istemedikçe yakınlarına açıklanamaz; ancak bilinci kapalı hastalarda veya birden fazla yakının yetkili olması durumunda sınırlar muğlaktır. Ayrıca bilgilerin aile içinde kötüye kullanımı (psikolojik baskı, çıkar sağlama vb.) da etik açıdan sorunludur. 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’na göre sağlık verileri özel niteliklidir ve açık rıza olmadan paylaşımı yasaktır. Yeni Kişisel Sağlık Verileri Yönetmeliği de zorunlu haller dışında veri paylaşımını yasaklayarak mahremiyetin korunmasını vurgular.

E-Nabız’da kullanıcı gizlilik tercihleri tanımlansa da dijital aktarım hataları veya siber saldırılar veri ihlaline yol açabilir. Bu tür ihlaller Türk Ceza Kanunu kapsamında suç teşkil eder. Bakanlığın KamuNET altyapısı güvenliği artırsa da “sıfır risk” mümkün değildir. Ayrıca üçüncü şahısların veya yapay zekâ sistemlerinin yönlendirmesiyle yanlış tıbbi beklentiler doğabilir. Genç sağlık profesyonelleri için sistem, veri girişi ve dijital bilgilendirme sorumluluğu nedeniyle ek bir baskı kaynağıdır. Bu çalışma, söz konusu sistemin etik ve hukuki boyutlarını eleştirel biçimde incelemekte; mahremiyeti güçlendiren onam protokolleri, sadeleştirilmiş bilgilendirme, güvenlik önlemleri ve genç sağlık çalışanlarını destekleyici rehber ilkeler önermektedir.

Poster Bildiri Özetleri

28 Kasım

Tıbbi Yapay Zekâ kullanımında Etik İkilemler

Sait Şirazi, Serdar Şirazi

Bildiri Özeti:

"Tıbbi alanda yapay zeka (YZ) teknolojilerinin entegrasyonu, hastalıkların teşhisinden tedavi planlarının kişiselleştirilmesine kadar sağlık hizmetlerinde devrim niteliğinde bir dönüşüm vaat etmektedir. Bu teknolojiler, büyük veri kümelerini analiz ederek, daha isabetli öngörülerde bulunma, verimliliği artırma ve sağlık sonuçlarını iyileştirme potansiyeli taşımaktadır. Ancak bu yenilikler, bir dizi karmaşık etik ikilemi de beraberinde getirmektedir.

Öne çıkan en önemli etik sorunlardan biri, algoritmik yanlılık ve bunun sağlıkta eşitsizlik üzerindeki etkisidir. YZ modelleri, genellikle mevcut verilerle eğitilir ve bu veriler, azınlık grupları veya tıbbi olarak yetersiz hizmet alan popülasyonları yeterince temsil etmeyebilir. Bu durum, yanlış teşhislere veya ayrımcı tedavi önerilerine yol açarak mevcut sağlık eşitsizliklerini daha da derinleştirebilir. Özellikle cinsiyet, ırk ve sosyoekonomik duruma dayalı önyargılar, yapay zekanın adalet ve hakkaniyet ilkeleriyle çelişmesine neden olabilmektedir.

Bir diğer ikilem, hasta mahremiyeti ve veri güvenliğidir. YZ sistemlerinin büyük miktarda kişisel sağlık verisi işlemesi, bu verilerin yetkisiz erişime, kötüye kullanıma ve gizlilik ihlallerine karşı korunmasını zorunlu kılmaktadır. Hastaların verilerinin nasıl kullanılacağı konusunda şeffaf bir şekilde bilgilendirilmesi ve onamlarının alınması, hasta özerkliğinin korunması için kritik öneme sahiptir.

Sorumluluk ve hesap verebilirlik konusu da önemli bir etik zorluk teşkil etmektedir. Bir YZ sisteminin hatalı bir karar vermesi durumunda sorumluluğun kime ait olacağı (geliştirici, hekim, kurum) belirsizliğini korumaktadır. Hekimlerin, "kara kutu" olarak nitelendirilen ve karar

mekanizması anlaşılamayan algoritmaların çıktılarını eleştirel bir süzgeçten geçirmesi ve nihai klinik kararı kendi mesleki yargılarına dayanarak vermesi esastır.

Sonuç olarak Yapay zekâ, hekimin yerine geçmekten ziyade onu tamamlayan bir araç olarak konumlandırılmalıdır. Kapsayıcı veri setlerinin oluşturulması, şeffaf ve açıklanabilir algoritmaların geliştirilmesi, hasta onam mekanizmalarının yeniden düzenlenmesi ve sorumluluk çerçevelerinin netleştirilmesi, bu teknolojinin tüm toplum kesimlerine adil ve faydalı bir şekilde hizmet etmesini sağlamanın ön koşullarıdır.

Thalidomide Etken Maddeli Contergan Davası Krizi ve Biyoetik Üzerine Değerlendirme

Ecem Erdem

Bildiri Özeti:

Hastalıkların teşhisi veya hastalıklardan korunma ve hastalıkları tedavi etme noktasında tıbbi farmasötik ürünler insan yaşamında oldukça büyük ve önemli bir role sahiptir. Tıbbi farmasötik ürünler üretilirken gereken özen ve dikkat gösterilse de her ilacın birtakım yan etkileri ya da zararları olması muhtemeldir. Bu yan etkilerin ve zararların bütünüyle ortadan kaldırılması olanaklı olmayacaktır. Tıbbi farmasötik ürünlerin kutusunda yer alan kullanım talimatında yer alan bu yan etkiler haricinde bir de kullanım talimatında yer almayan zararlı ve zehirli toksik etkileri bulunmaktadır. Bu zararları ve zehirli etkiler, kullanıcıların önemli derecede vücut bütünlüğünün bozulmasına veya ölümüne sebebiyet verebilmektedir. Türk Borçlar Kanunu madde 49 uyarınca haksız fiilin şartları hukuka aykırı fiil, zarar, kusur ve nedensellik bağıdır. Zehirli haksız fiiller hukuku açısından en zor alan nedensellik bağının kurulması ve ispatıdır.

Genel olarak söz konusu maddelerin doğası gereği, maruziyetten kaynaklanan zararlar maruziyet meydana geldikten hemen sonra fark edilmemekte aradan uzun bir zaman geçebilmektedir. Ayrıca, bu sürede zarar gören taraf başka potansiyel zararlı maddelere de maruz kalmış olabilmektedir.

Talidomide ilk olarak 1953 yılında dönemin Batı Alman ilaç firması olan Grunenthal tarafından sentezlenmiş ve 1957 yılında Contergan ticari adıyla piyasaya sürülmüştür.

Thalidomide etken maddesini içeren Contergan'ın hamillerde uyku ve mide bulantısını önlemek amacıyla üretilmiştir. Bu ilacın prospektüsünde ise “ilacın hamile kadınlar, anne ve çocuklar tarafından” güvenle kullanılabileceği belirtilmiştir. Ancak sonradan anlaşılmıştır ki ilaç piyasaya sürülmeden önce hamileler üzerinde yeterli test yapılmamış ve toksik durumlar raporlanmamıştır.

Zamanla dünyaya gelen bebeklerde oluşan uzuv deformasyonları sayısı hızla artmış ancak Thalidomide ve zarar arasında nedensellik bağı kurulmaya çalışsa da firma her seferinde bu iddiaları reddetmiştir. Gidişatı takip eden erken embriyonik evrede fiziksel anomalileri inceleyen doktorlar tarafından yapılan 800 çalışmada thalidomide'in vücut uzuvlarında doğuştan meydana gelen hastalıklar yaptığı araştırılmıştır. Aynı zamanda doktorların toksinlerin plasentayı geçtiğini fark etmeleri üzerine ilaç 1961 yılında piyasadan kaldırılmıştır. Her ne kadar zehirli haksız fiillerde nedensellik bağının tespiti oldukça güçse de thalidomide örneğinde nedenselliğin bağının kurulması bilimsel çalışmalar sayesinde oldukça kolay olmuştur. Zehirli haksız fiil hukukunun birçok zehirli maddeden kaynaklanması sebebiyle çalışmamızda yeknesaklık açısından yalnızca farmasötik ürünler ele alınmıştır, contergan ilacı üzerinden örneklendirilmiştir.

Gençlerin Dijital Hakları, Riskler ve Biyoetik Yaklaşım

Ülkü Paşaoğlu

Bildiri Özeti:

Amaç:

21.yy.da küresel pandemi, ekonomik dalgalanmalar, iklim krizi gibi birçok farklı kriz dönemi yaşanmış, günümüz gençleri üzerinde farklı etkiler yaratarak kriz dönemi ve sonrası için yeni ihtiyaçlar ve çözüm arayışının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Teknolojinin gelişimi ile birlikte eğitimden sağlığa pek çok alanda dijitalleşme ve yapay zeka bu sorunlar için bir çözüm olarak görülmeye başlanmıştır. Bu çalışmanın amacı, gençlerin, kriz dönemlerinde yaşadığı sorunları tespit ederek, özellikle dijitalleşen dünyada kendilerinin ve üçüncü kişilerin davranışlarının biyoetik ilkeler bağlamında değerlendirmesini yapmaktır.

Gereç ve Yöntem:

Çalışma, literatürdeki araştırmalar, veriler ve ilgili mevzuatın analizine dayanmaktadır. Kriz dönemi ile başlayan süreçte gençlerin dijitalleşme deneyimi; özerklik, zarar vermeme, adalet ve insan onuru ilkeleri perspektifinden ele alınmıştır. Özellikle pandemi döneminde ortaya çıkan eğitimde eşitsizlik, dijitalleşmenin beraberinde getirdiği veri güvenliği ihlalleri, sosyal medya bağımlılığı, siber zorbalık; söz konusu ilkeleri ihlal eden başlıca sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bulgular:

Araştırmalar, dijitalleşmenin, kriz döneminde gençlere birçok fırsat yaratmakla birlikte onları tehlikelere açık hale getirdiğini; her gencin dijital dünyaya erişiminin ayn olmaması sebebiyle de çeşitli genç grupların arasındaki makasın da gün geçtikçe açıldığını ortaya koymaktadır. Çalışmada, kriz döneminde gençlere yönelik dijital destek mekanizmalarının geliştirilmesi, veri güvenliği politikalarının daha etkili hale getirilmesi, kuşaklar arası adalet ilkesinin gözetilmesi ve dijital okuryazarlığın artırılması başlıca çözüm önerileri olarak sunulmaktadır.

Sonuç:

Kriz ağında gençlerin deneyimlediği fırsat ve risklerin biyoetik ilkeler bağlamında ele alınması, günümüz gençleri arasında fırsat eşitliği yaratılmasına dair önemli ve gerekli bir adım olmakla birlikte, gelecek kuşakların da haklarının korunmasında kritik bir önemi bulunmaktadır.

HIV ile Yaşayan Bireylerin Kişisel Sağlık Verilerinin Üçüncü Kişiler ile Paylaşılmasında Etik ve Yasal Sorunlar

İbrahim Halil Yıldırım, Gürkan Sert, Gülşen Mermer

Bildiri Özeti:

Bireylerin sağlıklarına ilişkin bilgiler özel yaşamlarının bir parçasıdır. Hem taraf olduğumuz uluslararası belgelerde hem de iç mevzuatımızda bu durum açıkça belirtilmiştir. Bu kapsamda sağlık mevzuatı, sağlık hizmeti sunan tüm kuruluşlara hastaların bilgilerini saklama yükümlülüğü getirmiştir. Kişilerin sağlığıyla ilgili bilgilerin, kanunlarda öngörülen haller dışında paylaşılması özel hayatın gizliliği hakkının ihlaline yol açar.

Bireyin özel hayatına ait bilgilerin başkalarıyla paylaşılmasının hak ihlali oluşturmadığı istisnai durumlar olabilir. Bunlardan biri, yasaların bilginin paylaşılmasını zorunlu kıldığı hallerdir. Yasalar bazı bulaşıcı hastalıkların bildirimini zorunlu kılmış ve nasıl yapılacağına ilişkin özel prosedürler belirlemiştir. Bu prosedürler hastalıklara göre değişir ve bildirimler yalnızca yetkili makamlara yapılabilir. Yetkililer dışındakilere bildirim yapılmasına ilişkin bir düzenleme mevzuatımızda bulunmamaktadır. Ayrıca resmi makamlara yapılan bildirimlerin dahi mahremiyet gözetilerek yapılması gerektiği ve aykırı davranışların cezalandırılacağı açıkça düzenlenmiştir.

Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'na göre cinsel yolla bulaşan hastalığı olan kişilere hastalığın geçiş yolları hakkında bilgi verilmesi ve hastaya bu konuda yazılı belge sunulması gerekmektedir. Kanun belgenin hastanın kendisine verilmesi gerektiğini, ancak hastanın çocuk olması halinde ebeveynlerine onlar yok ise yakınlarına verilmesini öngörmektedir. Bu hüküm, hastalığın üçüncü kişilere açıklanmasına izin veren içerik taşımamaktadır. Aynı Kanun, başkasına bulaştırdığından kuşku edilen kişinin tedaviye zorlanmasını da düzenler; ancak bu işlem doğrudan hastaya yöneliktir. Bu hükümde de hastanın bilgisinin başkaları ile paylaşılmasına izin veren bir düzenleme bulunmamaktadır. Hastanenin yetkililere gerekli bildirimleri yapma yükümlülüğü vardır.

Hukuka uygunluk hallerinde hastanın bilgilerinin açıklanması mümkün olabilir; fakat bu istisnaların uygulanabilmesi için tehlikenin kime yöneldiğinin ve yakın bir tehlike olduğunun açıkça belirtilmesi gerekir. Sözlü bildirimizde incelenecek olayda davalının kimi hangi tehlikeye karşı koruduğu açıklanmamıştır. Türk Tabipleri Birliği Hekimlik Meslek Etik Kuralları bilginin açıklanması halinde dahi hastanın kişilik haklarının korunmasını vurgular. Olayda hastanın kamu sağlığını nasıl tehdit ettiği ilgililerce açıklanmamıştır. Nitekim HIV ile yaşayan bireylerin statülerinin eşlerine dahi paylaşılması hâlâ etik tartışma konusu olup, mevzuatımızda bu duruma izin veren düzenleme bulunmamaktadır.

Buna rağmen bazı vakalarda HIV statüleri üçüncü kişilerle paylaşılmakta; önyargı ve damgalama nedeniyle bu paylaşımlar bireylerin sosyal ve iş yaşamına ciddi zararlar vermektedir. Sözlü bildirimizde hekimin ya da hastanenin toplumun diğer bireylerinin de sağlığını koruma yükümlülüğü bağlamında etik ve yasal açıdan haklı çıkarılmaya çalışılan bu bilgi paylaşımı örnek olaylar üzerinden hastanın özerkliğine saygı ve zarar vermeme ilkeleri açısından incelenecektir.

Sağlık Bilimleri Mesleklerinde Kıyafet Renginin Önemi ve Beyaz Önlük Töreni Hakkında Paylaşımlar

Seçil Özçiftçi, Nuray Demirci Güngördü, Deniz Dilara Alyaz, Raushan Myrzabayeva, Çağatay Üstün

Bildiri Özeti:

Geçtiğimiz günlerde (10 Ekim 2025) Sağlık Bakanlığı Sağlığın Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü tarafından Kurumsal Kimlik ve Logo kılavuzunun yayınlanması konusunda haberdar olduk. Aynı zamanda üniversitelerin açılışıyla birlikte tıp, diş hekimliği, eczacılık, hemşirelik, diyetisyenlik, fizik tedavi ve rehabilitasyon bölümlerine yerleşen öğrencilerin mesleğe adım atışı ve bir meslek imajı edinmeleri amacıyla beyaz önlük giyme töreni, orijinal çıkış adıyla “White Coat Ceremony” yapılmaktadır. Bu gelişmeler konuyla ilgilenen veya çalışmalar yürüten araştırmacılara sağlık bilimlerinde kıyafet ve dış görünüşün önemine vurgu yapmayı ve tek tip görünme hakkında üst düşüncüler ve kodlar mı yüklemeli? Kıyafetlere yüklenen kodlarda etik değerler mi bulunmaktadır? şeklinde İkicil (dualistik) görüşler ortaya çıkarmaktadır. Konu ile ilgili “beyaz önlük”, “tıp”, “sağlık bilimleri”, “beyaz önlük giyme töreni”, “yemin”, “medicine”, “health care”, “white coat ceremony”, “oath” anahtar kelimeleri kullanılarak yapılan literatür taramasında oldukça sınırlı sayıda yayına ulaşılmıştır. Bu doğrultuda kıyafet seçiminin yanında henüz mesleğe yeni adım atmış adayların bu kadar kısa bir sürede aidiyet kazanmalarının zorluğu konusunda da iki zıt argüman bulunmaktadır. Bu doğrultuda mevcut literatürün genel çerçevede değerlendirmesi yapılarak biyoetik camiasının konu hakkındaki görüşlerine başvurarak eleştirilerin değerlendirilmesi amacıyla bu bildiri hazırlanmıştır.

Evlilik Öncesi Zorunlu Muayenenin Biyoetik İlkeler Açısından Değerlendirilmesi

Ezgi Sancaroğlu Yavuzer, Gürkan Sert

Bildiri Özeti:

Amaç: Bu çalışma, Türkiye'de halen yürürlükte olan zorunlu evlilik muayenelerini biyoetiğin temel ilkeleri (özerklik, zarar vermeme, yararlılık ve adalet) perspektifinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Türk Medeni Kanunu'nun 136. maddesi ve 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu'nun 122-124. maddeleri hukuki çerçeve olarak incelenmiş; bu düzenlemelerin günümüz tıbbi koşulları ve etik standartlarıyla uyumu analiz edilmiştir.

Bulgular: 1930 yılında kabul edilen UHK, sifiliz, gonore, lepra, tüberküloz ve ayırt etme gücünü ortadan kaldıran ruhsal bozuklukları evlenmeye engel saymaktadır. Doksan beş yıllık süreçte antibiyotiklerin keşfi ve modern tedavi yöntemlerinin gelişmesiyle bu hastalıkların çoğu tedavi edilebilir hale gelmiş; prevalansları önemli ölçüde azalmıştır. Özerklik ilkesi açısından, yalnızca karar verme yetisini ortadan kaldıran durumların evlenmeye engel sayılması makul iken, tedavi edilebilir bulaşıcı hastalıklar için zorunlu tarama bireylerin kendi sağlık bilgileri üzerindeki kontrolünü ihlal etmektedir. Zarar vermeme ilkesi bakımından, gereksiz radyasyon maruziyeti, psikolojik zarar riski ve yanlış güvenlik algısı yaratma potansiyeli sorunludur. Yararlılık açısından, düşük prevalanslı hastalıklar için rutin tarama maliyet-etkin değildir. Adalet ilkesi perspektifinden, sınırlı kaynakların etkin kullanılmadığı ve evliliğe erişimde potansiyel engeller yaratabileceği tespit edilmiştir. Günümüzde HIV ve Hepatit B/C gibi daha yüksek riskli hastalıklar için bile gönüllü danışmanlık yaklaşımı benimsenmiştir.

Sonuç: Mevcut yasal çerçeve güncellenmelidir. Zorunlu muayeneler yerine, bilgilendirme ve gönüllü rıza esaslı evlilik öncesi danışmanlık modeli önerilmektedir. Bu yaklaşım, hem birey haklarını koruyacak hem de sınırlı kaynakların daha etkili halk sağlığı programlarına yönlendirilmesini sağlayacaktır.